МОЇ І ЧУЖІ ТАЄМНИЦІ

Гумористична повість

У МЕНЕ ЖИВ НЕВИДИМКА!!!

Що, цікаво?..

Отож!

Але передусім — будьмо знайомі.

— Я — Толя Сливка.

Живу в Києві і вчуся в середній школі. Тільки номера школи я вам навмисне не скажу, бо мій друг Лесик порадив мені зберегти його у цілковитій таємниці.

— Якщо ти назвеш номер, то ніколи в житті не допишеш своєї історії і залишишся в класі на другий рік.

— Чому? — запитав я.

— А тому, що тільки-но люди дізнаються про номер школи, як тобі почнуть писати листи. З усіх усюд! Вдень і вночі ти тільки й знатимеш, що відповідати незліченним адресатам. І в тебе не залишиться ані вільної хвилини.

— А може, і не писатимуть, — вагався я.

— Писатимуть, — запевнив мене Лесик. — Усім знаменитим людям пишуть, їм пишуть так багато, що пошту привозять до них додому на

вантажних машинах. Я про це читав у газеті в одному смішному оповіданні. Там знаменитий футболіст одержав стільки листів, що вони заповнили геть усю квартиру. Йому навіть спати було ніде. Тоді його переселили у гуртожиток, а квартиру обернули на нове поштове відділення.

— А якщо я не братиму листів і не відповідатиму?

— Тоді тебе вважатимуть за нечему і слава твоя потьмариться!

Ну, гаразд, не відкрию таємниці. У мене тих таємниць стільки, що деякі я навіть позабував.

Авжеж, у мене завжди було багато цікавих секретів. А потім з’явилася вже така неймовірна таємниця, що про неї обов’язково треба всім розповісти.

Примітка:

Любі друзі!

Ми, товариші Толі Сливки, колективно прочитали його рукописа і свідчимо: все правильно! Тільки деякі незнайомі йому наукові слова він написав неправильно. Наприклад, замість слова "субстанція", він ужив неграмотне словосполучення "супстанція". Але за цей твір ніхто не поставить Толі двійку, бо ми гуртом виправили усі помилки. Коли прочитаєте, самі переконаєтеся.

Один за всіх, всі за одного!

За дорученням піонерської ланки

імені Юрія Гагаріна

ОЛ. УСЕНКО

Розділ 1

СЕНСАЦІЯ

Ми з Лесиком вирішили: після закінчення школи піти у космонавти і полетіти на Марс.

Прославимося на весь світ. Наші великі портрети у скафандрах надрукують у всіх газетах та журналах і навіть на сірникових коробках. За парту, на якій ми зараз сидимо, посадять найкращих учнів. А вчителі на уроках розповідатимуть, що я і Лесик ніколи-ніколи не мали двійок.

Та спочатку про цю нашу мрію ніхто не знав.

Таємниця відкрилася зовсім випадково.

Це сталося у суботу. Щойно почався урок з географії, як пішов сніг. Перший сніг! У класі одразу стало темніше, бо сніг падав густо. Великі пухнасті сніжинки танцювали за вікном, наче дражнилися. Вони ніби підмовляли: "Ану, пограймося у сніжки!" І справді, з такого снігу можна виліпити найкращі у світі сніжки.

От не пощастило!

Пощастило тільки Юркові Бублику, бо він запізнився на урок.

Вчитель географії Павло Петрович запитав його:

— Бублик, чого ти запізнився?

Юрко відповів:

— Я загубив одного бота і довго шукав його.

Павло Петрович підозріло подивився на його черевики.

Та підозрював він даремно. Один черевик у Юрка був чистенький, а другий такий брудний, наче Юрко по дорозі у школу не минав жодної баюри.

— Що, не знайшов? — знову запитав Павло Петрович.

Юрко скромно відповів:

— Ні, не знайшов, бо я поспішав у школу. Але після уроків я ще пошукаю.

Юрко як у воду дивився: після уроків він одразу знайшов свого бота. Це йому зовсім не важко було зробити, бо він сам його заховав.

Але це було потім.

А тоді Юрко сів на своє місце і нишком почав їсти сніг. Та крився він тільки від учителя, а від нас він анітрохи не крився. У нього були повні кишені снігу.

Усі ми дуже заздрили Юркові. Хто ж не знає, що перший сніг смачніший за морозиво?

Та Бублик ні з ким не ділився своїми запасами. Він сам один наминав чудовий свіжий сніг. Тоді ми удали, що нас зовсім не цікавить сніг, а цікавить географія.

І раптом Юрко злякався, бо сніг у його кишенях почав танути. Куртка і штани у нього набрякли. Під ногами набігла калюжа. Ми зловтішно спостерігали це стихійне лихо.

Лесик написав Юркові записку: "Що, з'їв?"

Цієї миті Юрко переконався, що жадібність — велика вада у характері людини. Він негайно почав перевиховувати себе — вивернув з кишень залишки снігу і щедро поділився з друзями. За хвилину Сашко Усенко і Боб Скорик теж нишком їли свіжий сніг.

Але я і Лесик снігу не їли. Ми звикали до марсіянських труднощів. Адже сніг там е лише на полюсах, а всю іншу поверхню обіймає величезна червона пустеля. От ми, майбутні космонавти, і гартувалися, щоб привчитися до незвичайних марсіянських умов.

Та це була помилка, бо наша витримка викрила нашу космічну таємницю.

Коли закінчився урок, снігу надворі вже не було. Він розтанув. Уся наша ланка скупчилася навколо Юрка, який притулився до батареї опалення і сушив штани. Від Бублика йшла пара.

— Ех, ви! — зневажливо сказав він мені і Лесику. — Злякалися!

— А от і ні, — заперечив Лесик. — Якби ми захотіли, то з'їли б повний портфель снігу!

— І ще більше! — додав я.

Але Юрко нам не повірив.

— Це ви зараз так говорите, бо сніг розтанув, — мовив він, повертаючись до батареї другим боком.

Ясно, Юрко нам не повірить! Він же не знає, що ми готуємось до космічного польоту і звикаємо до суворих умов. Якби я цього не знав, я б теж сам собі не повірив. І тоді я вирішив тільки трошки натякнути на нашу таємницю.

— Ми навмисне не їли снігу, — сказав я, — бо загартовуємо себе.

— Не вигадуйте! — знову не повірив Юрко. — Коли люди загартовуються, вони навіть сплять у снігу, а потім ще купаються в ополонках.

Ну, що нам було робити? Залишалося остаточно відкрити нашу таємницю, щоб ніхто не думав, ніби ми просто злякалися.

І я відкрив її. Я сказав:

— Тільки це секрет! Коли ми з Лесиком закінчимо школу, ми підемо у космонавти і полетимо на Марс. А на Марсі снігу майже нема. От ми й звикаємо до суворого марсіянського клімату.

Ця новина приголомшила всіх. Якби я сказав, що ми з Лесиком виловили у Дніпрі анаконду, це викликало б меншу сенсацію.

До кінця перерви я і Лесик купалися у променях слави.

А на великій перерві з’ясувалося, що уся наша ланка теж хоче летіти на Марс. Навіть Бублик побажав летіти на Марс і дав слово, що більше ніколи в житті не їстиме снігу і навіть не питиме води, бо на Марсі води так мало, що там навіть канали висихають. А потім подумав і на все життя зрікся морозива, бо хтозна, чи е на Марсі морозиво.

Наш ланковий Сашко Усенко запропонував наступного дня усім зібратися у нього вдома і гуртом обміркувати, що нам робити, щоб на Марс полетіти.

А наступного дня — неділя. А в неділю ми з ключками ходимо на ковзанку. Та хіба важко майбутнім космонавтам один раз у житті відмовитись од гри в хокей?

І справді, у неділю ми прийшли до Сашка без ковзанів і ключок. Ніхто не запізнився. Тільки Юрко Бублик зовсім не прийшов.

Сашкова мати налила нам чаю і почастувала тістечками. Ми пили чай з варенням, їли тістечка і думали про Бублика. Невже він передумав летіти на Марс? А може, не втримався і подався на ковзанку?

Але все з’ясувалося, коли Сашко подзвонив по телефону Юркові додому.

Застудженим голосом Юрко прохрипів у трубку, що батьки силоміць змушують його лежати в ліжку і пити гаряче молоко з медом та чай з малиною. Але він, Юрко, відчайдушне борониться — не лежить і не п’є. І ще він сказав, що, коли видужає, тато відшмагає його своїм паском. Тато вже пообіцяв…

Більше Юрко нічого не встиг сказати, бо цієї миті хтось видер у нього з рук трубку і з грюкотом кинув на важіль.

Довелося розпочати обговорення без Бублика.

Розділ 2

КОСМОНАВТИ

Ніхто у світі навіть не здогадується про імена майбутніх космонавтів. Але я їх знаю. Нас п’ятеро — Сашко Усенко, Юрко Бублик, Боб Скорик, Лесик Баглій і я, Толя Сливка. Вийшло, як на замовлення, на п’ять космонавтів — п’ять найближчих до Землі планет Сонячної системи: Венера, Марс, Меркурій, Юпітер і Сатурн. Добре, що найближчих планет тільки п’ять. Якби їх виявилося хоча б шість, ми б опинилися в скрутному становищі, бо у нас не вистачило б на всі планети космонавтів.

— От бачите, — сказав Сашко, — хочеш не хочеш, а нам слід триматися гурту. Якщо хтось із нас залишиться на другий рік, одна з найближчих планет залишиться недослідженою.

— Та ми ж спочатку вирішили летіти тільки на Марс! — нагадав я Сашкові.

Сашко на це відповів:

— Ну й що? Той, хто залишиться на другий рік, на Марс не полетить, бо він запізниться на цілий рік.

Мені аж моторошно стало. А раптом саме я залишуся?

На другий рік можна залишитися зовсім непомітно. А все через те, що вчителі чомусь мають прикру звичку викликати саме тоді, коли ти чогось не вивчив. А коли ти добре вивчиш урок, тебе й не подумають викликати.

От, скажімо, якось я назубок вивчив урок з історії. Якби мене тоді викликали, я, певно, одержав би п’ятірку. Я піднімав, піднімав руку, а Микола Андрійович, учитель історії, не звертав на мене ніякої уваги. Тоді я підняв обидві руки, але й цього разу він у мій бік навіть не подивився.

Після уроку я підійшов до Миколи Андрійовича і запитав:

— Миколо Андрійовичу, чому ви мене не викликали?

А він відповів:

— Я й так бачив, що ти добре вивчив урок. Молодець!

Я навіть розгубився. Яка несправедливість! Отож мене слід викликати, лише коли я уроку не вивчу? Але тоді я матиму самі двійки, бо хто ж ставить у журналі "молодець"?

— Як це так? — невдоволено запитав я. — Якщо мене ніхто не викликатиме, коли я знаю урок, то обов’язково залишуся на другий рік.

Микола Андрійович засміявся і казав:

— Логічно! Та ти не журись. Післязавтра неодмінно викличу.

"Викличе чи не викличе? — лихоманкове намагався зазирнути я у недалеке майбутнє. — Якщо сказав, що викличе, то так воно і мусить бути. Отже, треба добряче вивчити урок. Але якщо я добре вивчу урок, Микола Андрійович мене не викличе, а на перерві скаже "молодець". Логічно? Логічно! Та й хто з учителів заздалегідь попереджає учнів, коли їх викличе? Якби вчителі попереджали, всі учні давно були б відмінниками. Просто Микола Андрійович хоче, щоб я знову добре вивчив урок. Отже, на наступному уроці мені слід удати, ніби я все знаю, а насправді можна не готуватися".

І от на наступному уроці я удав, ніби вивчив геть усе. Я нахмурив лоба, підпер голову рукою і втупив пронизливий погляд у стелю. А коли хтось з учнів відповідав на запитання, я схвально кивав головою — так, мовляв, правильно. Але руки я все-таки про всяк випадок не піднімав.

Микола Андрійович ясно бачив, що ніхто у класі не вивчив уроку краще, ніж я.

Я навіть вирішив удавати так на кожному уроці, якого я не вивчу. От буде здорово! Тоді ніхто з учителів мене не викликатиме. А коли я добре вивчу урок, тоді я, навпаки, удаватиму, ніби й не вивчив. І всі вчителі мене викликатимуть. У класному журналі і в моєму щоденнику густо зарясніють п’ятірки. Швидко я стану круглим відмінником. Про мої успіхи напишуть у стінній газеті, а мій портрет повісять на шкільній Дошці пошани. А тоді я свою таємницю відкрию Лесику, щоб його портрет теж повісили на Дошці пошани.

— Сливко! — почув я голос Миколи Андрійовича. — Ану, йди відповідати.

Я аж здригнувся, наче під моєю партою почався несподіваний землетрус.

"Все, — подумав я, — пропав! От і звіряйся після цього на слово вчителів!"

Але, на щастя, Микола Андрійович запитав у мене не нове завдання, а минуле.

Коли я закінчив відповідати, Микола Андрійович узяв ручку і сказав:

— Якби ти так само добре вивчив новий урок, я тобі неодмінно поставив би п’ятірку. Але, як я бачу, ти сьогодні не готувався. А може, ти хочеш, щоб я запитав тебе щось з нового уроку?

Я чесно признався.

— Ні, — сказав я, — не хочу.

Втім, Микола Андрійович мене все-таки запитав.

— Скільки буде, — запитав він, — п’ять плюс один?

— Шість, — безпомилково відповів я.

— А якщо шість поділити на два?

— Три…

— Правильно, — похвалив мене Микола Андрійович і вліпив мені трійку.

От як буває! Так мимоволі почнеш сумніватися.

Та про ці свої роздуми я на зборах не сказав ані слова.

А от Боб Скорик сказав:

— Почекаймо до кінця учбового року. Тоді певно знатимемо, хто залишиться на другий рік, а хто ні. А зараз це передбачити дуже важко.

Та Сашко тільки зневажливо скривився.

— А коли це, — руба запитав він Боба, — космонавтів лякали труднощі?

І справді, космонавтів ніколи не лякали ніякі труднощі. Ми читали про це у газетах.

— А я що? — знітився Боб. — Хіба я хочу залишитися на другий рік? Зовсім не хочу! Мені тоді хоч додому не повертайся…

Після цієї розмови труднощі вже нікого не лякали. Ми всі дали слово не залишатися на другий рік. І ще ми вирішили просити раду дружини,

щоб нашу піонерську ланку назвали ланкою імені піонера космосу Юрія Гагаріна.

Розділ 3

МАРСІЯНИ

Коли я, Лесик і Боб повертались від Сашка додому, у нас тільки і розмов було, що про майбутню космічну подорож.

Признатися, я з тривогою думав про майбутнє. На нас чатувало безліч небезпек. Та я не хотів лякати друзів і тривожився мовчки. А потім до того розхвилювався, що не втримався і сказав:

— Подумати тільки, нам ще вчитися і вчитися — аж чотири з половиною роки! А люди щороку все далі й далі літають у космос. І хоч ми й не будемо залишатися на другий рік, та мене лякає, що хтось раніше від нас на Марс полетить! Пропадуть усі наші подвиги!

Лесик намагався заспокоїти мене:

— Це ще вилами по воді писано. Для польоту на Марс знаєш, який великий зореліт треба збудувати? Ого! Завдовжки як міст Патона! А поки такого збудують, ми саме встигнемо закінчити школу.

Мене Лесик заспокоїв, а Боба ні.

Боб сказав:

— Це для дорослих потрібен корабель-велетень, бо вони великі. А нам великий корабель навіщо? Ми б і зараз могли полетіти на звичайній ракеті. Тільки підручники не слід брати у космічну подорож, бо перевантажимо ракету.

Але то була пустопорожня розмова. Хоч ми й ладні були летіти негайно, та ракети нам все одно не дадуть: школярів у космонавти не приймають.

Ось чому ми заговорили про інше, набагато приємніше. Ми намагалися уявити, які на вигляд марсіяни.

Лесик припускав, що вони схожі на людей.

Боб вважав, що марсіяни схожі на спрутів, бо більшої голови, ніж у спрута, він ні в кого не бачив.

— Я про це читав в одній книжці, — пояснив Боб. — У марсіян такі величезні і важкі голови, що вони під ними згинаються і нормально ходити не можуть, а тільки повзають, як немовлята. А на великі відстані вони пересуваються на спеціальних залізних триногах. Марсіяни такі розумні, що їм навіть вчитися не треба. Я в тій книжці нічого про навчання не вичитав. От би мені мати таку голову!

— А як ми з ними порозуміємося? — запитав я. — Вони ж бо розмовляють не по-нашому, а по-марсіянськи.

— Авжеж, — погодився Лесик, — це надзвичайно складне завдання. Його слід розв’язати ще на Землі.

Я подумав і сказав:

— А може, вони розмовляють і по-нашому і не по-нашому? Тоді б ми з ними могли легко порозумітися.

Боб дуже здивувався.

— А як це так можна розмовляти, — запитав він, — щоб і по-нашому і не по-нашому?

Я ще подумав і відповів Бобові:

— А просто. Наприклад, так: вони говорять нашими словами, але вимовляють не всі звуки, а тільки голосні. Коли ми говоримо: "Я іду в кіно", вони говорять: "Я іу іо", От і все! Можна приголосними. Тільки навряд щоб марсіяни розмовляли на приголосних, бо їх без голосних важко вимовляти.

Лесик вмить опанував марсіанську мову і, як справжній марсіянин, мовив:

— Ое, ооо! Й еайо оуіи ои ооо!

Я подивився на Боба і побачив, що він нічогісінько не второпав. Я пожалів Боба і запитав Лесика:

— Що ти сказав?

Лесик відповів:

— Я сказав: "Оце здорово! Ми б негайно зрозуміли один одного!"

Я погодився з Лесиком і теж перейшов на марсіянську мову:

— А! Е уе оа оа.

Тепер Лесик подивився на Боба, йому стало шкода його, і він запитав мене:

— Що ти сказав?

Я охоче переклав:

— Я сказав: "Так! Це дуже проста мова".

І раптом Боб теж заговорив по-марсіянськи, ніби щойно повернувся з Марса.

— А ое, у и яа іа оа?

Я подивився на Лесика і побачив, що він нічого не зрозумів. Певно, Боб говорив з жахливим акцентом.

Я пожалів Лесика і вже збирався запитати Боба, що він сказав, та Лесик пожалів мене на якусь секунду раніше.

Він запитав Боба:

— Що ти сказав?

Боб відповів:

— Я запитав: "А може, у них якась інша мова?"

Боб мав рацію, хоч і видно було, що його злякали мовні труднощі. Тому ми більше ніколи не розмовляли по-марсіянськи: не можна ж весь час перевантажувати товариша.

Тільки мені невдовзі довелося ще раз поговорити мовою марсіян.

Це сталося уві сні.

Мені приснилося, ніби я прилетів на Марс на космічній ракеті "Земля — Марс 1".

Я ввімкнув гальмові дюзи і майстерно "примарсився" на червоний грунт. Потужні вибухи здійняли хмари рудої пилюки. Я розсунув усі ілюмінатори і розпочав важливі наукові спостереження. Та спочатку нічого не було видно, бо пилюка осідала надто повільно, адже на Марсі тяжіння менше, ніж на Землі.

Але ось пилюка впала, і я побачив дивовижну картину.

Навколо моєї ракети з’юрмилася сила-силенна марсіян. Усі вони, мов дві краплі води, були схожі на Боба, тільки голови великі, мов у кульбаб. Марсіяни усміхалися і радісно махали руками, вітаючи мене.

А звідусіль прибували все нові й нові юрби великоголових. Вони поспішали на човнах численними каналами і зліталися на вертольотах. А найхоробріші стрибали з парашутами з широких крил пасажирських літаків.

Незабаром їх стало так багато, що хоч у який ілюмінатор я виглядав, скрізь бачив веселих, усміхнених марсіян.

Я відкрив люк, скинув мотузяну драбину й урочисто виліз з ракети.

Над неозорим натовпом лунали вітальні вигуки. Тубільці кричали по-марсіянськи.

— Уа! Уа! Уа!

А я все прекрасно розумів. По-нашому це означає:

— Ура! Ура! Ура!

Я дружньо підняв руку і теж гукнув:

— Ай ие а!

Марсіянам не треба було перекладати. Всім їм було цілком ясно, що я сказав:

— Хай живе Марс!

Повітря розітнуло могутнє "уа".

— Хай живе Земля! — по-марсіянськи ще гукнув я, хоч мене вже фотографували.

— Уа! Уа! Уа! — хором відповіли марсіяни.

Я й це розумів. Я вже так опанував їхню мову, ніби все життя провів на Марсі. Тепер вони кричали не "ура", а схвильовано вигукували:

— Дружба! Дружба! Дружба!

Потім мене підхопили на руки і високо підкинули. Та коли я падав униз, то, на жаль, прокинувся. Я завжди прокидаюся, коли падаю уві сні. Ось чому я так і не встиг до пуття дослідити Марс.

Але що дивно: коли я розмовляв з Лесиком і Бобом по-марсіянськи, ніхто з нас нічого не розумів. А варто мені було прилетіти на Марс, як ця мова виявилася дуже легкою. І ще мене здивувало, що на Марс я прилетів сам — без Лесика, Сашка, Боба і Юрка. Невже усі хлопці залишаться на другий рік?

Розділ 4

ЗМАГАННЯ

Ми навчаємося у другу зміну. Перед тими, хто навчається у першу зміну, ми маємо багато переваг. Наприклад, ми будь-коли можемо піти у кіно на ранковий сеанс і записати в наш ланковий щоденник ще про один культпохід у кіно. І якщо підрахувати культпоходи в усіх ланкових щоденниках, то найбільше їх виявиться у нашої ланки. Навіть піонервожатий Іван Чепурний нас за це похвалив. Він якось сказав, що колективні походи у кіно дуже сприяють культурному і духовному зростанню.

А ті учні, що навчаються у першу зміну, культурно і духовно не ростуть. Бо тільки-но вони зроблять домашні завдання, як у кінотеатрах починаються вечірні сеанси. А на вечірні сеанси дітей до шістнадцяти років не пускають.

Але ті, що навчаються у першу зміну, теж мають одну істотну перевагу. Збори у них завжди короткі, бо між закінченням занять першої зміни і початком занять другої зміни залишаються вільними лише півгодини. А після нас уже ніхто не навчається, і ми можемо засідати хоч до ранку.

Правда, до понеділка ми на це якось не звертали особливої уваги. А в понеділок увагу звернули. І треба сказати, що, якби у понеділок збори закінчилися за півгодини, у нас не було б ніяких неприємностей.

Як і завжди, збори відкрив наш піонервожатий Іван Чепурний. Він почав говорити про підсумки другої чверті, хоч до кінця її залишалося ще аж два тижні.

Виявилося, що наша ланка має такі показники, яких не має жодна інша, хоч наша ланка найменша. Зрозуміло, нам надзвичайно важко змагатися з іншими, бо сили у нас нерівні. Перші три ланки нашого загону складаються з десяти чоловік кожна, а нас вдвічі менше. Зате серед нас немає жодної дівчини. А в інших ланках вони є, і дівчат там

навіть більше, ніж хлопців. Поміж себе ми три перші ланки називаємо дівчачими командами.

Звертаючись до нас, Іван сказав:

— Я навіть дивуюся, як це ви примудрилися? Другої такої ланки, певно, в усій школі не знайти! Подумати тільки, найменша у класі ланка нахапала найбільше трійок і навіть має одну невиправлену двійку. Сором!

Але соромитися було нікому. Бо двійку заробив Юрко Бублик, а він досі хворів.

А Іван до того розпалився, що сказав:

— Ех, мені б ваші завдання!

Ну, звичайно. Він навчається аж у дев’ятому класі, і якби йому давали наші завдання, він би за тиждень став круглим відмінником. Але йому ніхто з учителів наших завдань не дає, і тому Іван ніяк не може стати відмінником. Про це знає весь наш клас.

Точнісінько так і з нашою ланкою. Якби нам давали завдання за третій клас, у нас не було б навіть четвірок. І Іван не мав би з нами ніякого клопоту.

А закінчив Іван свою промову так:

— Словом, — сказав він, — я хотів би знати, про що думає ланковий Усенко?

Тільки-но він це сказав, Як з’ясувалося, що голова ради загону Віка Підопригора теж хоче знати, про що думає Сашко. І всім іншим одразу закортіло дізнатися, про що він думає.

І тоді Сашко докладно розповів усьому загонові про наш відчайдушний задум ніколи не залишатися на другий рік і після закінчення школи усім разом полетіти на Марс.

— А ще ми вирішили, — урочисто сказав Сашко, — просити раду дружини, щоб нашій піонерській ланці надали ім’я першого космонавта Юрія Гагаріна. Ось. У нас навіть протокол є!

І Сашко всім показав протокол.

Якби після виступу Сашка збори закінчилися, все було б гаразд. А так збори не закінчилися, бо часу після другої зміни доволі.

Після виступу Сашка зчинився такий галас, що спочатку нічого неможливо було розібрати. Але за хвилину ми прекрасно зрозуміли, що дівчачі команди теж хочуть летіти на Марс і мати ім’я Юрія Гагаріна. Про нас уже й мови не було, бо виявилося, що наша ланка не гідна цього високого звання.

Це було просто обурливо! Але нас було мало, Юрко Бублик досі хворів, і ми не спромоглися як слід висловити своє обурення. Та й самі подумайте, хіба вчотирьох цілий клас перекричиш?

Але тут, на щастя, втрутився Іван.

— Тихо! — несподіваним басом гукнув він. — Припиніть неорганізовану дискусію! Хто хоче організовано виступити, хай підніме руку!

Поки ми радилися, кому з нас взяти слово, першою організовано підняла руку Зіна Галаган. А вона редактор класної стінної газети "Колючка" і говорить так швидко, ніби з автомата строчить. Крім того, у неї надзвичайно розвинена пам’ять, бо Зіна спеціально запам’ятовує все,

щоб їй було про що писати у газеті. І що ж? Вона нагадала зборам все, що їй вдалося запам’ятати!

Вона нагадала, як влітку наша ланка втекла з піонерського табору в ліс, щоб жити вільними дикунами, і як всі хвилювалися і шукали нас із собакою Жучкою. А коли нас знайшли, ми ще чинили збройний опір, бо повилазили на дерева і стріляли у Жучку з саморобних луків.

І ще вона нагадала, як сплохував Лесик Баглій, коли привселюдно переконував Павла Петровича, що Земля кругла, як глобус, хоч всім споконвіку відомо, що Земля не зовсім кругла, а сплющена з обох полярних полюсів. І він ще збирається стати космонавтом!

А потім вона розповідала ще про мене.

Вона нагадала, як на уроці зоології я не посоромився заявити, ніби кит — це найбільша в світі риба. Тоді ж, пам’ятаю, вона намалювала мене у "Колючці". Вона намалювала мене на березі вузенької річки з вудкою у руках, Ніби я сиджу, ловлю на хробака кита і шепочу: "Ловися, кит, великий і маленький".

— Навіщо ж такій недисциплінованій і неосвіченій ланці надавати ім’я Гагаріна? — запитала Зіна. — Ім’я Гагаріна слід надати найкращій ланці!

Після неї негайно підняв руку Лесик.

Він сказав:

— У кого не буває помилок? У того, хто нічого не робить. Недарма ж кажуть, що люди на помилках вчаться. Отже, чим більше людина робить помилок, тим кращі її успіхи у навчанні. Але ж успіхи одразу не приходять, треба трохи зачекати. А з глобусом просто була смішна історія! Звичайне непорозуміння! Колись на уроці нам говорили, що глобус — це макет Землі. Так? Так! Отже, яку форму має Земля, таку ж

форму мусить мати глобус. А звідки ж я міг знати, що неправильною формою глобуса довірливих учнів дурять? Але тепер я це добре знаю, і мене ніхто не введе в оману. І Толя Сливка тепер добре знає, що кит належить до класу ссавців, а не до класу риб і що харчується він дрібним планктоном, а не хробаками. От якби ми цього й досі не знали, тоді б і розмови не було. А так що ж виходить? Ми старанно вчимося на помилках і долаємо всі труднощі, а виходить, що це погано?

Але Іван поклав край усім суперечкам.

— Ех, мені б ваші клопоти! — сказав він. — Ну, чого тут голови даремно сушити? І так ясно, що ім’я Гагаріна слід надати найкращій ланці.

— Ага! — вигукнула Зіна і показала нам свого довгого язика.

Та вона рано зраділа, бо Іван ще не закінчив.

— Хто знає, — глибокодумно вів він далі, — якби хлопці раніше вирішили подолати усі труднощі, вони б, можливо, їх уже давно подолали. Навіщо ж отак зразу губити цінну ініціативу?

— Ага! — вигукнув Боб Скорик і показав Зіні довгого носа.

Але Зіна удала, ніби нічого не чує і нічого не бачить.

— Що ж нам робити? — запитав Іван, але ми йому нічого не відповіли, і він мусив сам відповідати: — Щось треба робити! Я таке пропоную — хай за почесне ім’я ланки імені Юрія Гагаріна змагаються усі ланки. Перед нами найвідповідальніша чверть, а саме — третя. Яка ланка закінчить її з найкращими показниками у навчанні та поведінці, ота ланка й буде гагарінською.

Так і записали в протокол.

Якби не Іван, все могло закінчитися набагато гірше. Хіба ж дівчачі команди перекричиш, та ще й у послабленому складі?

Розділ 5

ЗМОВНИКИ

Якщо добре помізкувати, то в усьому, що сталося на зборах, винна Зіна Галаган. Тут усе ясно, як у задачці для першокласників. Ну, хто її тягнув за язика? В усякому випадку, ми її за язика не тягли. А кому вона нашкодила? Нам!

— Таке навіть найліпшому другові не можна подарувати, — похмуро сказав Лесик, коли наступного дня прийшов до мене, щоб удвох долати тимчасові труднощі.

Я сумно зітхнув:

— Авжеж. Тепер навіть невідомо, яка ланка полетить на Марс.

— Треба помститися, — процідив крізь зуби Лесик. — Це справа нашої честі. Щоб іншим не кортіло…

Лесик висловив блискучу ідею! Що не кажіть, а мститися ми вміємо!

Передусім ми домовилися, яка буде наша помста. І вирішили: вона буде швидка, сувора і нещадна.

Лесик по-змовницьки шепотів мені:

— Одягнемо новорічні маски і добряче посмикаємо Зіну за коси.

Але мені цей план не сподобався.

— Ну, це не така вже й велика кара, — сказав я. — Може, ми викрадемо її щоденник і наставимо одиниць та двійок?

Але мій план не сподобався Лесикові.

— Ні, це не годиться, — сказав він, — бо у щоденнику залишаться відбитки наших пальців і нас одразу ж запідозрять.

І ми почали напружено міркувати, у який саме спосіб нам помститися. Щоб помста була швидка, сувора і нещадна. Та чомусь нічого путнього на розум не спадало.

От у давнину помститися було навдивовижу легко!

Зіну можна було б залізною рукою кинути у глибокий кам’яний мішок, де по темних кутках ворушаться бридкі павуки, а по вогкій підлозі стрибають потворні жаби. Іноді на мотузці ми б спускали до Зіни живих мишей. Ну й вереску було б! Дівчата страшенно бояться мишей.

Ми б тримали Зіну у кам’яному мішку цілу чверть. Без підручників і зошитів! Вона б уже не встигла надолужити прогаяне і неодмінно залишилася б на другий рік. А другорічників редакторами газет не обирають!

Або у давнину можна було б зробити ще краще — викликати Зіну на збори і грізно наказати їй:

— Іди туди, не знаємо куди. Принеси нам те, не знаємо що.

Поки вона повернулася б, ми б усі встигли спокійно закінчити школу.

Але за наших часів навіть мріяти про таку помсту страшно: якби про це дізналися вчителі, вони негайно скликали б батьківські збори і всі

говорили б, що ми бешкетники і хулігани. А нам така характеристика ні до чого.

Думали ми, думали, і раптом Лесик таки надумав.

— Ура! — вигукнув він, — Я знаю, що робити! Передусім нам треба дати непорушну клятву. Чому ми зараз не можемо нічого придумати? Тому, що не дали клятви.

Я з повагою подивився на Лесика. І як це мені не спала на думку така проста річ?

Та дивувався я даремно. Все було закономірно, бо Лесик у таких таємних справах мав величезний досвід.

Ще до того, як його посадили за мою парту і він вирішив податися у космонавти, він сам себе прийняв у пірати, хоч про це ніхто нічого не знав.

Лесиків батько топограф. Іноді, як у нього багато термінової роботи, він приносить топографічні карти додому. А коли вирішили перекинути ще один міст через Дніпро, у нього роботи стало ще більше. Він майже щодня брав додому карти дніпрових островів та мілин.

І якось одна така карта потрапила на очі піратові Лесику.

Він умить збагнув, що це карта острова скарбів. Але чомусь її не довели до пуття: на ній було надто мало секретних позначок. Тільки в центрі острова намальовано хрестик, а поряд з ним якісь таємничі формули і цифри. Навіть безвусий юнга, що вперше ступив на палубу, второпав би, що це — секретний шифр. А такому піратові, як Лесик, зрозуміти це було ще легше.

Спочатку, щоб правильно зорієнтуватися, він намалював у верхньому лівому кутку так звану "трояндy вітрів". Тоді поклав упоперек острова кістяк. Одна кістлява рука, наче в останньому зусиллі витягнута вперед, недвозначно впиралася вказівним пальцем у хрестик, оздоблений таємничим шифром. А між розкиданими ногами кістяка Лесик намалював величезну піраміду чавунних ядер і написав кривими літерами грізне слово "форт". Поблизу острова дрейфував із згорнутими вітрилами великий фрегат. його чорні просмолені борти наїжачилися гарматами, а на кормі затріпотів на вітрі чорний прапор з білим черепом і перехрещеними кістками.

Тепер це була справжня карта острова скарбів!

І цієї миті ввійшов батько.

З першого погляду він оцінив, яку величезну роботу здійснив Лесик. І одразу ж потягся до ременя…

Як бачите, Лесик мав неабиякий досвід, і тому на нього можна було спокійно покластися.

Якщо Лесик сказав, що треба дати клятву, значить, так потрібно.

І от ми міцно стиснули один одному руки і почали похмуро заприсягатися.

— Клянуся, що помщуся! — сказав Лесик.

— Клянуся, що помщуся! — луною відгукнувся я.

— Не буду миться, не буду голиться, аж поки ця клятва не здійсниться! — прохрипів він.

— Не буду миться, не буду голиться, аж поки ця клятва не здійсниться! — прохрипів я.

Це була страшна клятва.

Правда, голитися нам не потрібно було. А от як не митися? Спробуйте хоч один день не вмитися, якої ваші батьки заспівають?

І я сказав Лесикові:

— Знаєш, Лесику, по-моєму, якщо ми не вмиватимемося, нас можуть запідозрити.

Лесик замислився.

А потім сказав:

— Не хвилюйся — ми всіх обдуримо. Ми будемо вмиватися, але не для того, щоб порушити клятву, а для того, щоб ніхто ні про що не здогадався.

Я охоче схвалив це мудре рішення.

Тепер нам уже не було про що турбуватися. Рано чи пізно, а клятва своє зробить! І ми нарешті сіли за уроки, щоб подолати усі труднощі, які спеціально для нас склали автори підручників.

Розділ 6

ПОМСТА

Клятва — велика сила!

Ми з Лесиком дуже швидко у цьому переконалися. І мені здається, що, якби ми своєчасно не дали один одному клятви, мені зараз, можливо, не було б чого вам оповідати.

Клятва почала діяти тоді, коли одного дня знову пішов сніг. Його за одну ніч намело так багато, що неможливо було ні пройти, ні проїхати. Мій батько сказав, що він, скільки живе, ще такого снігу не бачив.

Ще сонце не піднялося, як шляхами-дорогами поповзли снігоприбиральні машини. Вони металевими клешнями згрібали сніг до себе і безупинно кидали його з транспортерів на широкі спини вантажних машин.

Але особливо цікаво було спостерігати за роботою трамваїв, спеціально пристосованих розчищати колії. Вони здіймали навколо себе справжню завірюху і котилися по рейках у суцільній сніговій куряві.

Та снігу було стільки, що вчасно скрізь розчистити все одно було неможливо.

Побачили б ви тоді нашу школу!

Вона наче поменшала, такі глибочезні кучугури з усіх боків оточили її. Сніг величезним білим капелюхом лежав на даху, пухнасто облямував підвіконня, а на козирку, що нависав над входом до школи, він навіть не вміщався і холодними перинами звисав з усіх боків.

Від дороги до школи ми з Лесиком ішли вузенькою стежкою, на якій ледве могли розминутися дві людини. Видно, це учні старших класів пробили цю снігову ущелину. А жаль! Краще залишили б цю роботу нам. Тоді нас неодмінно відпустили б з уроків.

І от, коли ми підходили до школи, я подивився на сніговий горб, що його намело на козирок, і сказав Лесикові:

— Якби оця снігова купа впала, вона б завалила усю стежку і в школу неможливо було б пройти.

Лесик витріщився на козирок і аж закам’янів.

І раптом зашепотів:

— Ідея! Є блискуча ідея! Вважай, що клятва зробила своє. За нас помститься стихія, і тінь підозри ніколи не впаде на нас!

Я нічого не зрозумів.

— Що ти верзеш? — запитав я. — Яка стихія?

Лесик пояснив:

— Ну, як ти не розумієш? Все дуже просто: ми організуємо на Зіну сніговий обвал. Такі стихійні лиха скрізь бувають, ніхто навіть не здивується. Тепер втямив?

Я заперечливо похитав головою.

Лесика моя нетямучість аж розхвилювала.

— Ну, як ти не розумієш? — порушуючи конспірацію, на повний голос почав пояснювати він. — Сам подивись: тільки штовхни сніг з козирка, і він весь упаде вниз. Снігова лавина змете Зіну з ніг і завалить по самі коси! Ото сміху буде!

Тепер я все зрозумів, але не повірив, що це можна здійснити.

Я запитав:

— А як ти примусиш Зінку стояти під козирком і чекати стихійного лиха? Вона нізащо не стане, скільки її не умовляй!

Лесик сказав:

— Ет, це невеликий клопіт! Я вже все обміркував. Ми зробимо так: тільки почнеться перша перерва, я одразу всіх покличу грати у сніжки. От побачиш — ніхто не відмовиться!

— Ну, це ясно, — погодився я.

— Але ти побіжиш найперший, щоб встигти по ринві вилізти на козирок. А коли бігтиме Зіна, я тобі махну рукою. І тут ти її — бабах!

Звичайно, план був непоганий, але дещо мене занепокоїло.

Я сказав:

— Тобі добре! Ти тільки рукою будеш махати. А я? Коли стихійне лихо впаде на Зіну, хіба на мене не впаде тінь підозри?

Лесик запевнив мене:

— Ніякої тіні не буде! Коли ти зіштовхнеш сніг, не гайся і стрибай униз. Тут невисоко, та й снігу намело багато. Ніхто нічого не помітить.

Лесик все врахував!

Отож — до дії!

На уроці ми сиділи як на голках. Ми ніяк не могли дочекатися перерви. Здавалося, що хвилини розтяглися на цілі кілометри. Вони були такі довгі, що ними цілком можна було б обперезати земну кулю.

Аж ось несподівано, коли чекання нас уже зовсім виснажило і, здавалося, урок триватиме усе наше життя, залунав дзвінок.

Ура!

Я, наче той ураган, зірвався з місця і прожогом кинувся в коридор.

Навздогін летів збуджений Лесиків голос.

— Гайда у сніжки! — закликав він весь клас.

Я спритно видряпався по холодній ринві на слизький козирок і приготувався.

Лесик уже чатував унизу, щоб вчасно дати знак.

І раптом Лесик замахав руками, наче все своє життя працював на посаді вітряка.

Ані секунди не вагаючись, я зіштовхнув сніг і для певності ще тупнув ногою. Снігова лавина зрушила з місця і поїхала по льодяній поверхні козирка.

І тут мене взяли дрижаки. Але не від холоду.

Я втратив рівновагу, впав і раптом відчув, що їду разом із снігом. Годі було й сподіватися, щоб зачепитися за щось на голій слизькій поверхні. За секунду переді мною розкрилася прірва. І я сторчголов полетів униз.

Це був сніговий обвал перший сорт!

Пізніше Лесик запевняв, що з величезної купи снігу виглядали лише мої ноги і витріщена голова нашої жертви. А ще Лесик заприсягався, що

він не давав мені ніякого сигналу починати обвал, а, навпаки, застерігав мене, щоб я його не починав. Саме тому він махав мені не одною рукою, як ми домовлялися, а двома руками.

А заприсягався Лесик ось чому.

Коли я виліз з-під снігу, мені одразу закортіло знову зануритися у нього: з кучугури виборсувалась не Зіна, а директор школи Василь Тихонович.

Це на його невинну голову звалилося усе стихійне лихо, і він весь був у снігу. До того ж Василь Тихонович загубив у сніговій лавині свої окуляри. Та, на жаль, у кишені піджака у нього знайшлися запасні, і він одразу побачив, хто зробив стихійне лихо.

— Що це таке? — запитав мене Василь Тихонович.

Я змушений був усе йому пояснити.

— Це звичайний сніговий обвал, — сказав я. — Такі обвали скрізь бувають. На них ніхто навіть не звертає уваги.

Але Василь Тихонович чомусь увагу звернув.

Він уважно вислухав мене і зазначив:

— Цікаво, дуже цікаво…

А потім Василь Тихонович запросив мене до себе в кабінет. А в кабінеті дозволив мені покликати до нього ще мого батька. І так йому закортіло конче побачитися з моїм батьком, щоб дізнатися, у кого виріс такий син, що він мене навіть з уроків відпустив. І ще дружньо порадив:

— Без батька не повертайся!

Розділ 7

ЩО БУЛО ПОТІМ

А потім я прийшов додому кликати батька до директора.

Мені оці виклики ніколи в житті не подобалися. Батько їх теж страшенно не любив. У цьому ми з ним були цілком одностайні.

Батько мій — хлопець хоч куди!

Він усе вміє робити, бо працює на заводі електриком. Він видумує такі дивовижні винаходи, які ніхто придумати не може. Недарма ж його прийняли до Всесоюзного товариства винахідників та раціоналізаторів.

Наша квартира повна батькових винаходів.

Коли відчиняються вхідні двері, у передпокої само по собі спалахує світло. Варто зачинити двері — світло гасне.

Коли вранці дзвонить будильник, одразу автоматично вмикається кавник. Поки батько зробить ранкову гімнастику, на столі вже парує свіжа кава. І, головне, батько так хитро переобладнав кавник, що, коли не налити туди звечора воду, кавник нізащо не ввімкнеться.

Мати у мене теж хороша. Тільки у неї є дві вади. Коли мати вдома, вона лише те й робить, що мацає мій пульс та годує мене яблуками, морквою і квашеною капустою. А потім ще силоміць змушує мене ковтати велику ложку риб’ячого жиру. А робить вона це тому, що працює лікарем у поліклініці. Видно, їй бракує хворих, от вона й тренується лікувати людей на мені.

І ще одна велика вада у матері. Вона надзвичайно любить ставити неприємні запитання. А задовольнити її допитливість просто неможливо.

З ранку до вечора тільки і чуєш різноманітні запитання.

Сідаю я їсти, мати питає:

— А руки ти вимив?

Іду я надвір погуляти, вона питає:

— Чи скоро прийдеш?

Іду я в школу, вона питає:

— Уроки вивчив?

Приходжу я з школи, вона питає:

— Де ти одірвав гудзика?

Дивлюся я телевізор, вона питає:

— А тобі не час спати?

Жах!

Наче я їй не рідний син, а довідкове бюро.

От і сьогодні. Не встиг я сказати, що батька викликають до директора, як вона вже запитала:

— Що ти накоїв?

Я відповів:

— Та нічого такого. Просто велика купа снігу впала на директора Василя Тихоновича. Але ж він міг обтруситися і все!

Але ця вичерпна відповідь анітрохи не задовольнила матері. Вона знову запитала:

— Що, купа снігу впала сама?

— Ні, — відповів я, — вона впала разом зі мною.

І раптом мати чомусь сполотніла.

— Звідки ти впав? — тремтячим голосом запитала вона.

Мене навіть здивувало таке наївне запитання.

— Ясно, зверху. Звідки ж іще падають?

Тепер мати почала запитувати батька.

— Ти чуєш, Миколо? — запитала вона.

Батько похмуро відповів:

— Чую.

— Що ж нам робити з цим бешкетником?

— Відшмагати…

Ця відповідь мені дуже не сподобалася. Тут у мене з батьком ніякої одностайності не було.

Але у подібних випадках тато завжди додавав, що у нього немає на мене ременя. А якщо у нього нема на мене ременя, цілком зрозуміло, що відшмагати мене неможливо.

"Купив тато вже ремінь чи ще не купив?" — стривожено подумав я.

Та батько мене заспокоїв.

— Ременя на нього нема! — з глибоким жалем промовив він.

А потім наказав мені:

— Одягайся!

А коли ми вже зовсім зібралися іти в школу до директора, раптом мати запитала нас обох:

— Носовики взяли?

Ми поспішно вийшли з хати.

Розмова з директором школи відбулася за зачиненими дверима. Ми з батьком обидва опинилися за дверима: він був у кабінеті Василя Тихоновича, а я — у коридорі.

Вони так довго розмовляли, що я за цей час устиг би вивчити усі уроки або подивитися хоча б півфільму. Я стояв, даремно гаяв дорогоцінний час і хвилювався, бо більше у коридорі геть нічого було робити.

З кабінету батько вийшов разом з Василем Тихоновичем. А коли вони на прощання потиснули один одному руки, батько пішов не додому, а попрямував у наш клас. Виявилося, що за порадою Василя Тихоновича він вирішив почитати свіжий номер "Колючки", наче у нас вдома ніяких газет немає.

От зайшов батько у клас і почав читати, а я — слідкувати, що найбільше його зацікавить.

Надто його увагу привернула карикатура. Мабуть, тому, що вона займала мало не половину стіннівки. На ній був зображений юний космонавт у вільному польоті з козирка над шкільними дверима. Тільки скафандр у нього був зліплений із снігу і невдаха-космонавт скидався на снігову бабу. А щоб мій батько не переплутав, кого саме намалювали у газеті, унизу написали: "Космонавт Толя Сливка".

— Дострибався! — сказав батько.

Я терпляче чекав, коли тато почне мене лаяти і розповідати, яким хорошим та дисциплінованим учнем колись був він сам. Я давно зауважив, що всі батьки колись були хорошими і дисциплінованими учнями.

Але батько мене зовсім не лаяв, а тільки по-товариськи пообіцяв:

— Ти у мене ще пострибаєш!

Розділ 8

ОДНОГО РАНКУ

Невідомо, чим скінчилася б уся ця неприємна історія, якби одного чудового дня не сталася неймовірна подія. А сталася вона у перший день занять після зимових канікул.

Канікули пролинули надзвичайно швидко. Воно й не дивно — для зимового відпочинку школярів вибрали найкоротші дні року. Отака несправедливість! Хіба ж за короткий день як слід відпочинеш? Я, наприклад, хоч і встиг подивитися вісімнадцять фільмів і побувати на семи новорічних ялинках, та відпочити так і не встиг.

А я ж обіцяв Лесикові:

— З ніг звалюся, а відпочину як слід.

Але виконати обіцянку мені не пощастило.

І от того чудового дня я прокинувся у препоганому настрої. Та ще мати почала мене запитувати:

— Ти довго спатимеш?

Я відповів:

— Ні, вже недовго, бо я прокинувся.

— Ти ще не забув, де підручники лежать?

— Ні, не забув.

Мати недовірливо похитала головою і сказала, зовсім як тато:

— Ех, Только, ременя на тебе немає…

А потім вона пішла на роботу задавати питання хворим, а я залишився вдома сам.

Сів на ліжко і задумався. Думки були невеселі. За другу чверть я мав аж дві трійки. Правда, у мене була ще п’ятірка з фізкультури, але була й одна четвірка, гірша за двійку — за поведінку. Ну, як з такими показниками змагатися? Підведу хлопців, не полетимо на Марс. А хто у цьому винен? Я винен.

— Ех, Только, Только, — гірко сказав я, — кепські твої справи.

— Буває гірше, — озвався хтось з вітальні, двері до якої були прочинені.

— Звісно, буває, — незадоволено буркнув я. А незадоволений я був тим, що говорив уголос і хтось довідався про мої найпотаємніші думки. І як це мати не попередила, що до нас приїхав гість? А навіщо сторонній людині знати про мої особисті неприємності?

— Звісно, буває, — роздратовано повторив я, — тільки невідомо, що гірше, а що краще.

— Це правда, — погодився невидимий гість.

Тоді я підвівся і пішов до вітальні, щоб подивитися, хто до нас приїхав.

Заходжу я до вітальні і аж сторопів від несподіванки: нікого нема! Навіть під столом ніхто не ховався! Я кинувся у спальню батьків — нікого! На кухню — нікого! Ніде нікого! А я ж ясно чув голос… Такого зі мною ще ніколи не бувало.

— Це від перевтоми, — сказав я собі, — от що значить канікули у найкоротші дні року. Хіба ж відпочинеш? А насправді у хаті нікого, крім мене, нема!

— А я? — озвався голос. У ньому виразно бриніла образа.

Скажу не криючись, мені стало моторошно. Волосся на голові піднялися сторч.

Я швидко повів очима по кімнаті, озирнувся на всі боки — нікого! Та в мене було таке дивне враження, ніби я побачив нашу квартиру вперше. Речі здалися незнайомими, таємничими, ніби я їх ніколи в житті не бачив. Було таке відчуття, ніби я потрапив у чужу хату. В кожному кутку чигала небезпека. Я навшпиньки повернувся до своєї кімнати і знову сів на ліжко. Кортіло посидіти тихенько-тихенько, але я навмисне почав говорити, щоб хоч трохи заспокоїтись.

— Певно, я ще сплю, — сказав я і почув, що мій голос теж зробився як чужий. А може, й справді мати мене не збудила і мені усе це ввижається уві сні. От зараз мати мене збудить і запитає: "Чи довго ти спатимеш?"

І тут я знову почув:

— Ніхто тебе не збудить, бо ти давно прокинувся. А мати твоя двадцять хвилин тому пішла на роботу. А-ап-чхи!.. От бісова погода, напевне, схопив нежить...

"Так! — подумав я. — Це й справді сон! А коли це сон, то мені нема чого лякатися. Краще додивлюся його до кінця, а потім розповім хлопцям. Адже ще нікому з нас не снився такий дивовижний сон! Він цікавий, як кіно..."

Коли я упевнився, що це лише сон, я негайно заспокоївся. А чого хвилюватися? Одного разу мені приснилося, що мене зловили жахливі розбійники, схопили волохатими руками, розгойдали і кинули у страхітливу прірву.

А насправді виявилося, що я просто впав з ліжка.

Ну от, я заспокоївся, подивився у куток, де стояв торшер, і запитав:

— А де ви ховаєтеся?

Торшер повагом відповів:

— А я не ховаюся. Апчхи!

Це почало мене розважати. Ще б пак — речі заговорили! Таке справді буває лише уві сні. Та й то не завжди.

— На здоров’ячко! — гукнув я радіолі.

— Дякую, — прохрипіла радіола.

— Значить, ви у нас у хаті? — запитав я у стільця.

Стілець навіть здивувався такому безглуздому запитанню:

— А де ж іще?

— А чому ж тоді нікого не видно? — хитро запитав я книжкову шафу.

— Хіба ти досі не здогадався? — відповіла шафа.

— Атож, ні, — вже зовсім весело сказав я. — Хіба ж я б запитував, якби здогадався?

І тут я почув неймовірне:

— Знай, хлопчику, — врочисто мовив мій стіл, — я — Невидимка!

— Ой!..

Розділ 9

ТАЄМНИЦЯ

У мене живе Невидимка!

Мені пощастило так, як ще нікому не щастило.

У Києві сотні тисяч квартир, а Невидимка один.

І цей єдиний на весь Київ Невидимка (та що там на весь Київ — на весь світ) поселився саме в нашій квартирі.

Коли людство дізнається про цю фантастичну подію, нашу квартиру неодмінно обернуть на меморіальний музей, а до стіни будинку товстими шурупами прикрутять мармурову дошку. А на ній золотом по білому викарбують: "У цьому будинку жив і працював перший у світі справжній, живий Невидимка".

Безумовно, мене призначать директором меморіального музею, і я розповідатиму відвідувачам неймовірні подробиці з біографії Невидимки.

Та раптом я збагнув, що Невидимка хворий і його передусім треба вилікувати.

І тоді я сказав:

— Знаєте що, товаришу Невидимко, ви посидьте тут, а я злітаю до аптеки по ліки. Гроші у мене є. У мене е цілий карбованець на тістечка…

— А навіщо тобі бігти до аптеки? — підозріло запитав Невидимка.

Я відповів:

— Як навіщо? Я ж чую, як ви застудилися. Вас необхідно негайно лікувати. У мене мати лікар, я все знаю. Грип — небезпечна хвороба! Якщо його не лікувати, він дає несподівані ускладнення. А що, як з вами станеться якесь лихо, людство мені цього ніколи не подарує!

— Тс-с! — прошепотів Невидимка, і я уявив собі, як він приклав невидимий палець до невидимих губів. — Навіть думати не смій про ліки, якщо не хочеш заподіяти мені шкоди. Апчхи!

— А яка ж від ліків шкода? — запитав я.

— А така, — відповів Невидимка. — Хтозна, можливо, саме для мене ліки виявляться шкідливими... А що, коли я сконаю, як піддослідна миша?

— Невже вам не можна вживати ніяких ліків? — розгублено запитав я.

— Ніяких! — категорично відрубав Невидимка.

Лише тепер я по-справжньому злякався. Адже загибель Невидимки від якогось нікчемного пірамідону була б непоправною втратою для мене і для людства.

І я з надією запитав:

— Невже нічого-нічогісінько не можна зробити?

Невидимка відповів:

— Твої наївні запитання, хлопче, мене смішать. Ха-ха-ха! Що ж тут зробиш? Сам бачиш, як я змінився. Був видимим, а зробився прозорим, як повітря. А що це означає з наукового боку? З наукового боку це

означає, що біологічні сполуки мого тіла набули нової якості на невідомій органічній основі. Зрозумів? Ось чому реакція мого організму на звичайнісінькі ліки може виявитися жахливою. Ти тільки уяви: можливо, навіть від грама елементарного кальцексу може виникнути ланцюгова реакція і я вибухну, як атомна бомба! Трах-бах-тара-рах — і вибух зітре півміста на порох! Людство тобі такої катастрофи ніколи не подарує.

— Це ще тільки наукова гіпотеза, — вагаючись, зауважив я. — Можливо, ваш організм і не вибухне. Це ще треба перевірити на досліді.

— Так, можливо, і не вибухне, — погодився зі мною Невидимка. — Але хіба ти не припускаєш, що внаслідок сліпого експерименту з ліками моє тіло може втратити вагомість, як уже втратило видимість, і з першою космічною швидкістю ринути у космічний простір? Якщо я не згорю в атмосфері від тертя повітря, я неодмінно перетворюся в космічній холоднечі на крижану бурульку. Бр-р! Людство тобі цього лиха ніколи не подарує.

Від цілковитої безпорадності я навіть зажурився. Я дорікав собі за кволу фантазію. І все ж я раз у раз запитував себе, як допомогти Невидимці, хоч і не знаходив розумної відповіді.

І раптом мене наче осяяло.

— Знаю! — вигукнув я. — Знаю, що робити! Треба негайно повідомити про вас в Академію наук! От що! Академіки обов’язково врятують вас від усіх небезпек!

— Тс-с! — знову приклав Невидимка невидимий палець до невидимих губів. — Мій юний друже, я ціную твої турботи, але я боюся зустрітися не тільки з академіками, а й з кандидатами у кандидати наук. Якщо я з ними зустрінуся, я згорю, але вже не від тертя повітря, а від сорому.

— А чого вам соромитися? — запитав я і раптом збагнув: — Ага, розумію! Ви, мабуть, роздягнені, як і Невидимка у книзі Уеллса? Тоді одягніть будь-який костюм мого батька. Він вам нічого не скаже — для науки батько пожертвує усім.

— Не в тому річ, — прошепотів Невидимка. — Мені соромно відкрити вченим людям свою фатальну таємницю. А від них приховати її буде неможливо.

— Таємницю?! — схвильовано перепитав я.

— Так, таємницю, — відповів Невидимка. — Ця страшна таємниця не дозволяє мені спілкуватися з нормальними людьми.

— Це нічого, — заспокійливо мовив я. — Мені ви можете довіритися. Моя мати не раз казала, що я — ненормальна дитина.

— А ти вмієш тримати язик за зубами?

— Могила! — запевнив я Невидимку.

І тут Невидимка відкрив мені свою страшну таємницю.

Він сказав:

— Слухай мене уважно і дивись — нікому анічичирк. Під час останнього експерименту мене спіткало несподіване лихо — зникли усі мої записи разом з лабораторією. Принагідне я розповім тобі про це докладніше. Звичайно, записи можна було б поновити, якби не сталося найгірше: я загубив усі свої енциклопедичні знання. Вони геть повилітали у мене з голови. Ось чому у розмові з науковцями я був би безпорадний, як новонароджене щеня. Ті жалюгідні залишки, що втрималися у моєму спорожнілому черепі, не можна навіть назвати знаннями, настільки вони мізерні. Апчхи! Я пам’ятаю лише програми від першого до п’ятого класів.

А вже від шостого класу знань у мене лишилося — аж моторошно згадувати про це! — лише за перше півріччя. А далі я нічого не пам’ятаю, наче хтось витер мої мозкові звивини гумкою. Ну, як я, знаменитий винахідник і дослідник, зустрінуся з ученими з такими ганебними знаннями? Згорю від сорому! Вчені на слово мені не повірять, їм докази давай!

Так, це було нечуване лихо.

Подумати тільки, людина зробила геніальне відкриття і забула, як саме вона його зробила! Мало того, ще й загубила свої записи, лабораторію та енциклопедичні знання. А вчені вірять лише переконливим доказам. А Невидимка усі свої переконливі докази посіяв. Хто ж тепер йому повірить, що це він зробив геніальне відкриття? Ясно — ніхто! Крім мене. Для мене досить вже того, що він невидимий. Все одно в його наукових записах я б нічого не втямив.

Я вголос подумав:

— Що ж тепер робити?

Невидимка у цілковитому розпачі ламав свої невидимі руки.

— Хіба я знаю, що робити? Єдиний мій порятунок — це знову сісти за парту і вчитися, вчитися, вчитися! Тоді я поновив би свої знання! Поновив лабораторію! Записи! Але де мені вчитися? Де та школа, в яку прийняли б учня, якого не видно на уроках. І взагалі, хто без переконливих доказів повірить у моє існування? Адже мій організм до того змінився, що я нічого не їм і нічого не п’ю. Він живиться самим повітрям… О, нещасний я винахідник! О, і ще раз о!

Намагаючись приховати свою нестримну і недоречну цієї миті радість, я запитав Невидимку:

— Невидимко, а ви знаєте, хто я?

— Ні, не знаю, — байдуже відповів він. — А хто?

Я врочисто сказав:

— Я — Толя Сливка, учень шостого класу. І, між іншим, якраз сьогодні починається друге півріччя навчального року.

— То й що? — похмуро мовив Невидимка. — Це тільки посилює моє безмежне горе…

— Як це, то й що?! — радісно вигукнув я. — Ми будемо вчитися вдвох, і ви поновите свої знання!

— Ура! — закричав щасливий Невидимка, і мені здалося, що він весело стрибає на невидимих ногах.

Та раптом його голос знову спохмурнів.

— Стривай, — запитав він, — а ти добре вчишся?

Я хотів було запевнити його, що я змалку круглий відмінник, але це було б з мого боку нечесно. Адже він щиро відкрив мені свою таємницю.

І я чесно признався:

— Та знаєте, у мене лише дві трійки і ще одна четвірка з поведінки…

— Ой, мені зле! — гірко сказав Невидимка. — Моє серце не витримає ще й цього нещадного удару…

— От побачите, — натхненно запевнив я Невидимку. — Віднині я не матиму жодної трійки і вчитиму вас точнісінько так, як нас навчають у школі! Якщо не вірите, я дам клятву.

— Не треба клятв! — з неприхованою вдячністю в голосі сказав Невидимка. — Мій юний і неоціненний друже, ти врятував мені життя і тепер рятуєш винахід, який належить усьому людству. Я — твій вічний боржник. А тепер давай, не гаючись, гризти граніт науки, щоб від нього не лишилося й крихти!

Розділ 10

ПРОБЛЕМА № 1

— Ура! — загорлали ми з Невидимкою.

Та раділи ми передчасно. Що наша радість була передчасною, ми з’ясували вже наступної хвилини, коли мій друг Невидимка сказав:

— А звідки ми будемо знати, добре я вчуся чи погано? Звідки я сам знатиму, добре чи погано я засвоїв урок?

Безумовно, мій невидимий друг мав цілковиту рацію. Адже людина сама себе контролювати не може. У цьому я на собі переконався. Ото, бувало, вивчу урок і вважаю, що все знаю. А коли мене викличуть відповідати, несподівано виявляється, що знаю я не все. А чому це так виходить? Тому, що я знаю те, що пам’ятаю, а що забув, того не знаю. І головне, я сам не знаю, чого не знаю, бо воно геть-чисто з голови повилітало і назад не прилітає. Виходить, що самотужки просто неможливо з’ясувати, чого ти ще не знаєш.

Для цього існують учителі. Вони знають все і тому легко виявляють, чого не знають учні. І позначають це цифрами п’ятибальної системи.

Звичайно, я сам міг би ставити Невидимці оцінки. Але це було б негарно з мого боку. У майбутньому мене неодмінно звинуватили б у тому, що я оцінював знання Невидимки необ’єктивно, що Невидимка був моїм улюбленцем. Я б і сам так подумав. Бо хіба ж можливо не поставити п’ятірку людині, яка була геніальним винахідником у минулому і буде геніальним винахідником у майбутньому?

— Ех! — засмутився Невидимка. — Коли я закінчу десятирічку, ніхто мені не повірить. Мало того, що я не матиму атестата зрілості, то я ще не матиму жодної оцінки своїх знань. Ех і ще раз ех!

— А що, як на уроках ми будемо відповідати вдвох? — раптом, захвилювавшись, сказав я. — Ви стоятимете у коридорі — все одно вас ніхто не побачить — і прислухатиметеся, що діється у класі. Тільки-но мене викличуть, ви зайдете у клас — всі подумають, що це протяг відчинив двері. Вчитель запитає, а ви відповідайте. А я за вами буду повторювати. І вийде так, що хоч учитель поставить оцінку мені, а насправді то буде дуже об’єктивна оцінка ваших знань. Правда, здорово?

— Здорово! — погодився Невидимка. — Та нічого з того не вийде…

— Чому ж не вийде? — доводив я. — Все вийде якнайкраще!

— Але ж мій голос почують! — зауважив Невидимка. — Ми ж цим сміливим експериментом перелякаємо всіх учнів на смерть! Або вийде ще гірше: вчителі подумають, що тобі підказують, і тому будуть ставити самі двійки. Ще залишать нас на другий рік!

— Не залишать, бо ніхто нічого не почує, — заспокоїв я Невидимку, — ви будете відповідати пошепки, мені на саме вухо!

— Ага! — сказав Невидимка. — Зрозумів!

І от невдовзі ми наш винахід перевірили на практиці. Вчитель історії Микола Андрійович викликав мене відповідати.

Тільки-но я вийшов, як двері у клас самі собою відчинилися і самі собою зачинилися.

Микола Андрійович здивовано звів брови над окулярами, а тоді сказав:

— Ану, Толю, подивись, хто там бешкетує.

Я визирнув у коридор, ясно, нікого не побачив і сказав:

— Нікого нема. Це, певно, протяг…

А сам почув ледь вловимий шепіт:

— Я тут, мій юний друже.

— Добре, — мовив Микола Андрійович і, гортаючи мій щоденник, запитав: — Що ти знаєш про розвиток техніки у п’ятнадцятому столітті?

Про розвиток техніки у п’ятнадцятому столітті я знав усе. Та не поспішав відповідати. Хай відповідає Невидимка. Я удав, ніби замислився, а сам уважно прислухався.

І от я почув:

— У п’ятнадцятому столітті було вдосконалено водяний двигун…

Правильно! І я з неприхованою втіхою повторив:

— У п’ятнадцятому столітті було вдосконалено водяний двигун…

— Селяни і ремісники, — шепотів далі Невидимка, — почали гатити греблями річки, в яких залишали вузькі жолоби для стікання води. Вода падала зверху на колесо. Воно крутилося і обертало вал, який проходив аж у майстерню. Під час обробки металів отим двигуном рухали молот вагою до однієї тонни.

— І що ж це практично дало? — запитав Микола Андрійович, коли я повторив відповідь Невидимки і знову замислився.

— Багато дало, — зашепотів Невидимка. — Водяний двигун з колесом почали застосовувати в усіх галузях промисловості. Наприклад, у паперовому виробництві за допомогою колеса піднімали і опускали преси. В гірництві піднімали кошики з рудою і викачували воду з шахт. А ще почали будувати домни — плавильні печі заввишки 2 — 3 метри. Раніше їх не будували, бо не було колеса. А ручні міхи вдували надто мало повітря. Тепер плавильники з’єднали колесо з великими міхами, які вдували в піч багато повітря.

І тут Невидимка замовк. Це була його непоправна помилка, хоч розповів він усе до ладу. Річ у тому, що Микола Андрійович страшенно любив, щоб учні свою відповідь пов’язували з сучасністю, з нашим повсякденним життям. А я чомусь забув попередити про це Невидимку.

Довелося мені самому пов’язувати стародавнє колесо з сучасністю.

— Життя у середньовічних винахідників, — сказав я, — було буквально на колесах. Але вони придумали не все, що могли. Якби я тоді жив, я б з допомогою колеса побудував би понад річками веселі каруселі, а ще змайстрував би сучасні водні велосипеди. А ще…

— Добре, добре, — зупинив мене Микола Андрійович.

Він ще трохи попитав, а тоді поставив четвірку. Я неабияк зрадів.

Молодець Невидимка! З першої спроби заробив четвірку!

Розділ 11

ЩО РОЗПОВІВ НЕВИДИМКА

Кожного дня, коли ми з Невидимкою кінчали домашні завдання (а це завжди забирало дуже багато часу, бо мені доводилося розжовувати йому кожну дрібницю), він розповідав мені уривки із своєї сповненої незвичайних пригод біографії. А я увечері їх старанно занотовував, щоб нічого не забути і зберегти для історії найменші подробиці.

Згодом я поєднав усі ці уривки в одне ціле.

І от що в мене вийшло:

НЕЙМОВІРНЕ ЖИТТЯ І ДИВОВИЖНІ ПРИГОДИ

НЕВИДИМКИ,

записані з його власних слів Ан. Сливкою

Змалку я був надзвичайно лінивий. Більшого ледаря годі було й шукати. Але спочатку ніхто не звертав на це уваги. Та й що спитаєш з малого?

Батьки звернули увагу на цю погану рису моєї вдачі лише тоді, коли я пішов до школи. Ледве я опанував перші дві арифметичні дії і навчився читати по складах, як мені набридло вчитися.

Підручники викликали в мене відразу. А коли я сідав готувати домашні завдання, я негайно засинав.

Я тікав з уроків у першому, другому і третьому класах початкової школи. Коли мій батько дізнавався про ці втечі, він брав у руки ремінь і намагався ним прищепити мені любов до знань.

Навчений гірким досвідом, я тоді вперше виявив свою природну винахідливість. У четвертому класі я з уроків уже не тікав, а купив коробку пластиліну. Досить було заліпити пластиліном вуха, щоб не почути жодного слова вчителя.

Мій розрахунок виявився абсолютно певним: мене залишили на другий рік.

Батько було знову заходився прищеплювати мені любов до знань, та, коли я залишився на третій і на четвертий рік, у нього безсило опустилися руки.

"Все! — зрадів я. — Тепер виженуть із школи!"

Але радість була передчасна: мене, школяра-переростка, всупереч усім педагогічним правилам, перевели до п’ятого класу за вислугу років.

Певно, я був єдиний у світі круглий двієчник. Але вчителі ніколи не говорили про мене:

— Круглий двієчник!

Вони завжди казали:

— Круглий дурень!

Я нишком пишався своїм видатним досягненням. Я думав так: відмінників багато, а я — один. Я — унікум! Я — антивундеркінд! Я

єдиний, хто спромігся навіки захряснути у п’ятому класі. Це я дожився до того, що примудрився забути навіть таблицю множення!

Нарешті вчителі втомилися боротися за моє світле майбутнє і склали зброю. Я таки взяв гору! Мене виперли із школи на всі чотири вітри.

Правда, директор намагався залишити мене при школі нічним сторожем, але педагогічна рада одностайно відхилила цю благородну пропозицію. Своє рішення рада обгрунтувала тим, що залишати мене було б непедагогічно, бо своїм ганебним прикладом я погано впливатиму на підростаюче покоління.

Після школи я два роки торгував на Хрещатику газованою водою. Швидко став місцевою знаменитістю, бо ніхто з моїх конкурентів не відраховував здачі повільніше за мене.

Біля мого кіоску завжди утворювалася величезна черга. Люди здіймали мене на глузи. А початкуючі фейлетоністи міської газети приходили гострити на мені свої сатиричні пера.

Через два роки мене з ганьбою звільнили з роботи, як колись потурили із школи.

Але невдовзі я знайшов собі тихий притулок.

Я влаштувався на роботу в артіль інвалідів і працював там аж до пенсії.

В артілі я швидко став справжнім чемпіоном по збиранню різного мотлоху, бо такого своєрідного голосу, як у мене, не було ні в кого.

Вдень я ходив затишними вулицями нашого прекрасного міста і волав під вікнами хатніх господарок:

— Ножі гострімо! Ножі гострімо!

А ввечері полохав тишу не менш дикими зойками:

— Старі речі! Старі речі!

Я щомісяця вдвічі, а то й утричі перевиконував виробничі завдання, бо кожен громадянин вважав своїм обов’язком влучити в мене утильсировиною. Навіть хворі збирали останні сили і піднімалися з ліжка, коли чули мій голос.

І от настав час, коли товариші по роботі відсвяткували мій ювілей, подарували мені іменний будильник і спровадили на заслужений відпочинок.

Я почав тихо жити на самоті. Та весь час відчував, що мені чогось бракує. Але чого? Адже я досяг мети, до якої поривався усе своє життя!

Вночі мене мучили страхітливі видіння, від яких волосся ставало сторч навіть на спині.

Мені снилося, ніби я глупої ночі приходжу на цвинтар, тиняюся, мов неприкаяний, між тісними рядами могил і роздираю нічну тишу огидним голосом:

— Ножі гострімо! Старі речі!

На мій заклик у срібному місячному сяйві підводяться з-під землі зелені мерці і, стогнучи, прицільно кидають у мене трухлявими кістками…

Я прокидався весь заціпенілий від жаху і злякано міркував під тоненькою ковдрою — що б це могло означати? І ось тими ночами я почав розуміти, що занапастив своє життя.

Я думав: мешкаю сам, нічим не цікавлюся, не спілкуюся з людьми. Раніше громадськість намагалася зробити з мене суспільне корисну одиницю, а я чинив їй хоч і пасивний, але опір. Оцією, на перший погляд, непомітною боротьбою і були по самі вінця заповнені мої дні. А тепер цього нема, і в моєму житті з’явилася жахлива порожнеча. Зникла мета усього мого життя!

Я вважав, що вийшов переможцем у поєдинку із цілим світом, а виявився переможеним.

І нині люди дивляться на мене з такою ж байдужістю, як на стару діряву калошу.

Люди забули про мене — ось у чому моя трагедія. Та й чим би я міг їх зацікавити, коли порівняно зі мною навіть прадавній троглодит здався б геніальним професором?

— Ось тобі, ось! — мстиво кричав я і сухими старечими кулаками гамселив по лисій, як достигла диня, голові. — Ось тобі, старий дурню! Ось тобі за пластилін! Ось тобі за газовану воду! А це — за ножі й старі речі! А зараз в ім’я твого. світлого майбутнього ми повторимо екзекуцію. Ось тобі, ось!

Віднині я вирішив присвятити своє життя служінню людям, стати рівноправним і шанованим членом суспільства.

"А ким бути?" — замислився я, наче школяр-випускник. І раптом побачив себе в академічній мантії серед колб і реторт — сиджу і пильно вдивляюся в окуляр мікроскопа, а лабораторну тишу порушує тільки бій атомного хронометра. Вирішено: буду вченим!

Та в школу й цього разу не пішов. Для поступового шкільного навчання у мене було мало часу: у будь-який мент могла прийти стара з косою, взяти мене за вислугу років і поставити в моїй біографії останню крапку.

Ось чому я й поспішав, як спринтер на стометрівці, — за один рік подолав усі бар’єри десятирічки і фінішував біля столу приймальної комісії університету.

Та це був невдалий фініш. Не зарахували мене з двох причин: по-перше, я не мав атестата зрілості, по-друге, у вищі учбові заклади приймають лише молодих осіб віком до тридцяти п’яти років.

Але я не впав у розпач і почав штурмувати висоти науки самотужки. Ковтав підручники з такою ж жадобою, з якою спрагла цілина ковтає скупі краплі теплого червневого дощу. Навіть спати лягав з книжками.

За два роки я проковтнув сотні томів сконденсованих знань і тисячі склянок чорної кави. А на третій рік побачив, що на світі вже немає такої галузі знань, яку б я не перетравив так само грунтовно, як голодний удав перетравлює кроликів. Тоді й відчув могутні поштовхи пробудженої думки, озброєної новітніми знаннями і сміливими гіпотезами.

Незвичайні задуми клекотіли в моєму мозку, як кипляча лава у вулкані, і шукали виходу, щоб шугонути у світ.

Я чітко усвідомлював, що найближчим часом мушу подарувати людству щось грандіозне, нечуване і небачене.

Але що?

Я на секунду замислився, і раптом мене осяяло.

— Еврика! — вигукнув я і з головою поринув у карколомні розрахунки.

Я надумав, не мало не багато, повернути вісь обертання Землі таким чином, щоб на всій земній кулі утворився сталий тропічний клімат.

Геть морози! Хай згине ожеледь! Хіба не було б чудово, якби в розкішних джунглях Київщини замість вовків бігали леви, а в гарячому золотому піску міського пляжу вилежувалися здоровенні крокодили та алігатори? В моїй збудженій уяві малювалися казкові картини…

За одну ніч, сповнену шаленої розумової і фізичної праці, я закінчив усі необхідні розрахунки і вранці прийшов по міськради:

— Дайте мені точку опори, і я переверну земну кулю!

— Ваша пропозиція не оригінальна, — повідомили мене тамтешні експерти. — Ще двадцять два століття тому точнісінько з такою ж пропозицією приходив сіракузький вчений Архімед.

— І що йому відповіли? — схвильовано запитав я.

— Йому, як і вам, відмовили…

Я повернувся додому, сів за стіл, на секунду замислився, і раптом мене знову осяяло.

— Еврика! — вигукнув я і знову поринув у фантастичні розрахунки.

Але що мене непокоїло: скільки б не робив я геніальних відкриттів і винаходів, жодна установа не погоджувалася впровадити їх у життя. Очевидно, я весь час натрапляв на черствих бюрократів. Наприклад, машинобудівники відмовилися запустити у виробництво вічний двигун моєї конструкції на тій сміховинній підставі, що у підручнику з фізики написано, ніби сконструювати вічний двигун неможливо.

Наче я ніколи в світі не тримав у руках підручників!

Але ж я таки сконструював вічний двигун!

Дійшло до того, що тільки-но моя висока постать з метровою сивою бородою і лантухом креслень з’являлася у якійсь установі, як всі працівники тікали од мене, наче від примари, ховалися по кабінетах і замикалися на ключ.

— Кляті бюрократи! — кричав я під дверима кабінетів таким лютим голосом, що кров холола у жилах.

Якось я повернувся з чергового безрезультатного походу, сів за стіл і замислився.

І раптом мене знову осяяло.

— Еврика! — загорлав я і звично поринув у роботу.

А спала мені на думку звичайнісінька річ: щоб проникнути до зачерствілих службовців і примусити їх вислухати мене, слід стати Невидимкою!

Цілісіньку ніч я варив своє пекельне вариво і мимохідь зробив ще одне відкриття — знайшов рецепт славнозвісного еліксиру молодості.

Я негайно видудлив добрячий кухоль еліксиру, і тут сталося диво дивне. Голова моя закучерявилася, зморшки на обличчі зникли, і обличчя стало гладеньке, як поверхня піонерського барабана, м’язи налилися молодою силою, як у далекі юні роки.

Я глянув у дзеркало. Боже мій! Ось таким я був ще тоді, коли мене вигнали з школи! Але я ще не знав тоді найгіршого: мозок мій теж

помолодшав, і в ньому залишилися мої прадавні мізерні знання. Ще добре, що я не помолодшав аж до першого класу!

Тої миті мене поривало нестримне бажання, не гаючись, бігти з винаходами у різні управління. Та за хвилину я зрозумів, що службовці за день-два звикнуть до мого нового виду і я матиму другу серію важких мандрів по установах. Ні, стану Невидимкою — і край!

Але тієї ночі я не здійснив своїх намірів. Мені змалку були до вподоби солодкі напої, а еліксир молодості виявився таким бридким, що мене дві години нудило. Щоб даремно не страждати вдруге, я вирішив почекати до ранку, купити у гастрономі цукор і підсолодити свій небачений напій.

А чудодійна рідина вже робила своє дивовижне діло. Вона невидимо кипіла у каструлі, яка на моїх очах поволі теж розтанула у повітрі. Рідина піднімалася вгору гіркою невидимою парою й осідала невидимими краплями на вбогих меблях.

І от настав історичний ранок.

Рівно о восьмій годині я стрімголов кинувся у гастроном. Все було б гаразд, якби я так не поспішав. Коли з кілограмом цукру повернувся додому, то мало не збив з ніг кербуда.

— Добрий день! — автоматично привітався я.

Він тільки витріщився на мене і кліпав очима, аж поки я не зачинив за собою двері.

Тільки-но я насипав у невидиму рідину цукру, як кербуд увірвався до мене.

— Можна до вас? — прохрипів він, а сам так і нишпорив по хаті очима.

— Будь ласка, — не дуже доброзичливо буркнув я.

— Давно тут проживаєте? — почав він допит.

— Мільйон років! — відрубав я.

— І все без прописки? — вжахано сплеснув він руками.

— Слухайте, — стримуючи обурення, мовив я, — ось мій паспорт. Подивіться, якщо хочете, і не заважайте мені працювати!

Кербуд узяв паспорт і сказав:

— Це не ваш паспорт, вельмишановний громадянине. Це паспорт діда, який мешкає тут ось уже сорок років. Куди ви поділи старого?

— Нікуди я його не подів! — прогарчав я. — Ваш дід — це я! Закарбуйте собі на носі!

— Ага! — посміхнувся кербуд. — Зрозуміло! — І він подався геть.

Тільки-но зачинилися за ним двері, як тремтячими від хвилювання руками я налив у склянку свій невидимий напій. Склянка одразу розтанула в руці. Я наважився. Одним проковтом вихилив її і почав спостерігати у дзеркалі за неймовірним перетворенням.

Спочатку зникла ліва рука. За півхвилини — права. Тоді одна за одною позникали ноги. Серед кімнати висів недоладний обрубок з виряченими від цікавості очима. Потім магічна сила відтяла голову. Тулуб став таким прозорим, що можна було б за кілька хвилин вивчити анатомію людини. І раптом — торох! — зникло все…

Цієї урочистої, виняткової з наукового погляду миті до кімнати без стуку зайшов кербуд у супроводі дільничного міліціонера.

— Ага! Пташка, тю-тю, вилетіла! — сказав він. — Я вам правду кажу, цей гевал убив діда з метою пограбування самотньої людини. Відчуваєте, як смердить у кімнаті? Досі хата не провітрилася. Отруїв діда, бандит, це точно!

— А де тіло потерпілого? — запитав міліціонер, безпорадно озираючись довкола.

І тут сталося несподіване — вмить зникли усі мої меблі! Очевидно, вони тільки зараз просяклися невидимою парою, що осіла на їх поверхні.

Це була слушна мить для втечі.

Я ступив кілька нечутних кроків до дверей, але необережно зачепив невидиме крісло. Воно з гуркотом упало на підлогу.

Кербуд наполохано озирнувся, побачив порожню кімнату й остовпів. Він кілька разів конвульсивно ковтнув повітря і лише тоді просичав:

— А що я казав!

Міліціонер теж отямився від подиву і діловито засюрчав у свисток, кличучи на допомогу двірників з усієї дільниці.

Я схопив якийсь невидимий одяг з свого гардеробу і прожогом кинувся на вулицю. І якби мене зараз запитали, я б не відповів, як саме я опинився у вашій квартирі…

А що було далі, мій юний друже, ти й сам знаєш.

Розділ 12

ЖИТТЄВИЙ ДОСВІД

Невидимка швидко досяг разючих успіхів. Найважчі математичні завдання він з моєю допомогою лускав, як волоські горіхи. Його порожній череп хутко заповнювали фізичні закони, історичні дати, теореми та алгебраїчні формули, правила синтаксису та морфології.

Я мовчки пишався успіхами мого невидимого учня, бо пишатися вголос було небезпечно. Якби я пишався вголос, усі негайно дізналися б про нашу з Невидимкою таємницю.

Вже через два тижні п’ятірки так і посипалися на нього. Зрідка тільки він одержував четвірку, яку ми завжди сприймали як серйозну пересторогу. Адже якщо Невидимка заробив четвірку, то це свідчить, що якусь крихту знань він засвоїв недостатньо.

У таких випадках я ніколи не лінувався ще раз перегорнути з Невидимкою сторінки підручника і ще раз повторити урок, який ми як слід не вивчили.

Думаєте, це я через свою поблажливість так високо оцінював його успіхи?

Помиляєтесь!

Нагадаю, що ми з Невидимкою домовилися вважати мої шкільні оцінки спільними. Адже Невидимка вчив уроки так само ретельно, як і я. Ось чому, щоб наочно переконатися в його досягненнях, досить було зазирнути в мій щоденник.

А потім настав день, коли мій портрет повісили на шкільну Дошку пошани.

Це був святковий день для нас обох. Сталося так, що поряд з моїм портретом на Дошці пошани опинився вільний чотирикутник для ще однієї фотокартки.

Ми з Невидимкою вирішили: вважати, що насправді чотирикутник не порожній і що насправді там висить невидимий портрет відмінника Невидимки.

Кожної перерви я бігав до Дошки пошани, щоб помилуватися портретом мого прозорого друга і мовчки попишатися його разючими успіхами. А хлопці тоді думали, що я бігаю дивитися на свій портрет, і прозвали мене "носом", тобто безсоромним хвальком, бо, коли я дивився на зображення Невидимки, я мимоволі задирав угору ніс.

Якось на перерві Боб підійшов до Дошки пошани й почав спостерігати, куди я дивлюся. Оскільки мій портрет і портрет Невидимки висіли поряд, а Боб не мав про Невидимку ніякого уявлення, він, звичайно, подумав, що я милуюся собою.

Боб сказав:

— Що, закохався сам у себе?

Я з гідністю відповів:

— Сам ти закохався! Я на свій портрет навіть одним оком не дивлюся.

— А на кого ж ти дивишся? — в’їдливо запитав Боб.

— Не твоє діло.

Тоді Боб сказав:

— Ех ти, зубрило-мученик! А ми вчора на лижах ганяли.

Я обурився. Отак докладаєш усіх зусиль, щоб ощасливити все людство, а над тобою глумляться! І хто? Боб з його дурною макітрою.

— Ага! — зловтішне сказав я. — Вчора на лижах ганяли, а сьогодні тебе ганяли по геометрії. Хто одержав двійку, ти чи я? Хіба з такими, як ти, переможеш у змаганні?

Тепер Боб образився.

— Теж мені! — сказав він. — Якщо я захочу, то й мене повісять, тебе не спитавши.

Я ледве стримав свою радість.

Я вже до того навчився помічати різні помилки, що одразу побачив у Бобових словах помилку.

Замість слова "мене", йому слід було вжити слова "мій портрет". Я негайно скористався з його похибки.

— І правильно зроблять, коли тебе повісять, — навмисне спокійно мовив я. — Хоч тоді замовкнеш і не будеш набридати дурними розмовами.

Тут уже Боб розлютився.

— Знайшовся вчитель! — на весь коридор заволав він. — Чого причепився? А то дам по писку!

Я хотів було гідно йому відповісти, та цієї миті залунав дзвоник, і ми не встигли закінчити нашої принципової розмови.

Закінчили ми її після уроків.

Це була справжня чоловіча розмова. Ми не говорили зайвих слів. У супроводі всієї ланки ми вийшли на подвір’я школи, але не встиг я приготуватися, як Боб мовчки схопив мене в обійми і повалив у сніг.

— Брек! — вигукнув головний суддя чоловічої розмови Сашко Усенко.

Ми підвелися і обтрусилися від снігу. А потім за сигналом Сашка, як тигри, а може, навіть як леви, кинулися один на одного. Але хоч як ми силкувалися, розмова закінчилася внічию: Боб набив мені на голові гулю, а я посадив йому під оком синець.

Сашко порадився з нашими секундантами й оголосив:

— Нічия! Потисніть один одному руки.

Ми не дуже охоче потискували руки, бо мали велике бажання продовжити розмову. Але що поробиш? Судді треба коритися. Отак ми й не спромоглися один одному щось довести. Правда, мій секундант Лесик запевняв, що перевага явно була на моєму боці, бо гуля на голові не така помітна, як синець під оком. От якби Боб набив мені гулю на лобі, тоді справді ніхто з нас не мав би переваги.

Але на цьому діло ще не закінчилося, бо Сашко раптом розпалився і сказав:

— А все-таки, Сливко, ти нечесна людина. Я давно помічаю, що ти від нас щось приховуєш. От і ця сварка з Бобом свідчить, що ти одірвався від колективу.

— Правильно! — підхопив Боб. — Ще як одірвався! Кожної перерви відривається від колективу і біжить до Дошки пошани.

"От воно! — подумав я. — Починається!" У мене аж всередині похололо. Але я твердо поклав собі будь-що тримати язик за зубами.

— І зовсім не одірвався, — не дуже впевнено промимрив я. — З чого видно, що я одірвався? Якщо хочете, я навіть дивитися не буду в бік Дошки пошани. Дуже потрібна вона мені!

Сашко з прикрістю сказав:

— Та не те. Ніхто не звинувачує тебе, що ти дивишся на дошку. Якби мій портрет повісили, я б теж дивився. І Юрко дивився б, і Лесик.

— А думаєш, я не дивився б? — знову втрутився Боб. — Я, може, навіть на пам’ять сфотографувався б перед Дошкою пошани!

— Погано те, — вів далі Сашко, — що ти приховуєш, як саме досяг таких успіхів. Це не по-товариськи. Не забувай, що ми змагаємося усією ланкою!

— А я нічого не приховую, — роздратовано відповів я. — Це вам ввижається, ніби я щось приховую. Просто мене ніхто ніколи не запитував про це. Хіба Боб цікавився моїм досвідом? Ні! Він лише образив мене. Я йому ще мало дав за це!

— А навіщо він сказав, що мене повісять? — незадоволено озвався Боб. — Я йому ще мало дав за це!

— Брек! — гукнув Сашко. — Ану, тихо! Я тебе питаю, Сливко, будеш ділитися життєвим досвідом чи ні?

— Буду, — нерішуче пробурмотів я. — Тільки не сьогодні, бо вже пізно. Гаразд?

— Хай так, ми не варвари, — погодився Сашко. — Тоді завтра після уроків.

Як і домовилися, наступного дня наша ланка залишилася після уроків, і я почав ділитися своїм досвідом.

Чесно кажучи, я вагався. Я відчував свою провину перед друзями. Адже я вперше у житті свідомо прийшов їм брехати. Але, коли б я розповів їм усю правду, я б став ще більшим брехуном. Тоді я порушив би своє слово тримати язик за зубами. Це була справжня безвихідь: скажеш одне — одразу пошиєшся у брехуни, скажеш інше — все одно ти брехун.

Я вже підвівся, як раптом знайшов вихід. Хлопцям цілком досить розповісти все, як воно є, тільки ні словом не згадувати про Невидимку. Вони ж не питають про нього, а розпитують, як я готую уроки. То й чому б мені не розповісти про це правдиво?

І я спокійно почав:

— Ніякої таємниці тут нема. Так може кожен. Я прокидаюся рано-вранці і роблю ранкову гімнастику. Вона зміцнює мої м’язи і набагато підвищує працездатність. У мене мати лікар, вона мені про це казала. Після сніданку бадьоро сідаю за стіл і старанно готую домашні завдання. Ну, а потім…

Я на хвильку замовк, щоб краще подумати, що казати далі.

— Що потім? — порушив напружену тишу Сашко.

— А потім я вголос розповідаю усі уроки… А тоді суворо запитую, як учитель…

— А кого ж ти запитуєш? — здивувався Юрко Бублик.

Я скоса подивився на нього. Мені дуже не сподобалося його запитання, але я мусив якось викручуватися, щоб зберегти таємницю. Ех, таки доведеться брехати!

Я відповів:

— Кого, кого! Ясно, кого. Себе запитую! Сідаю перед дзеркалом і сам себе запитую. А потім сам собі відповідаю. А коли я чую, що відповідь не дуже повна, я знову сідаю за підручник.

— Ага, — мовив Лесик. — Значить, ти сідаєш перед дзеркалом? Я б до дзеркала ніколи не додумався! От дівчата, вони можуть додуматися. Ось чому цей досвід необхідно тримати в секреті.

— Звичайно, — погодився я. — У всіх дівчат є дзеркальця. Скажи їм — вони навіть на уроках почнуть дивитися.

— А що ти далі робиш? — запитав Сашко.

— Нічого такого, — відповів я, — далі я обідаю і йду до школи.

— А в школі що ти робиш?

— А ти ніби не знаєш? — перепитав я його. Я боявся непомітно для самого себе не втримати язик за зубами. — Вчуся! Сиджу на уроках і уважно слухаю вчителів. І зовсім не лякаюся, коли мене викликають. Навпаки, навіть прагну, щоб мене якнайчастіше викликали. Бо лише так можна перевірити знання Нев… цього, ну, словом, мої знання…

Я аж упрів. Якби вчасно не схаменувся, таємниця спурхнула б з язика. Я так злякався, що вирішив, не гаючись, закінчувати.

Я сказав:

— Оце і все!

— Зачекай, — зупинив мене Сашко. — Можливо, у когось ще є запитання.

— У мене є, — підвівся Боб. — А як він відпочиває?

Я полегшено зітхнув. Про відпочинок можна теревенити без усякої підготовки. Тут тобі ніякої небезпеки.

Я сказав:

— Коли як. Іноді так, а іноді інакше. Коли граю в хокей у нашому дворі, а коли дивлюся телевізор. А потім я розповідаю, що я бачив.

Але тут знову вискочив наперед Юрко Бублик.

— А кому ж ти розповідаєш? — вигукнув цей вредний причепа. Краще б він цього вечора захворів!

— Кому, кому! — похмуро відповів я. — Ясно кому. Батькам розповідаю, ось кому! Хіба у мене немає батьків?

— А що, твої батьки не дивляться телевізор? — не вгавав Юрко.

Я сердито повернувся до Сашка.

— Чого він причепився до мене? Хай чіпляється до моїх батьків! Йому кажуть, що мій батько працює у другу зміну, а він чіпляється!

Більше мене не запитували, і я сів на місце.

— Це дуже цінний досвід, — поважно відзначив Сашко. — І водночас — просто. Бобе, ану запитай сам у себе, в якому році Колумб відкрив Америку?

Боб запитав сам у себе:

— Бобе, в якому році Колумб відкрив Америку?

Запитав він та й розгублено замовк.

— Ну? Чого ж ти мовчиш? Відповідай.

Боб підморгнув хлопцям, чекаючи на підказку, але всі мовчали й зацікавлено дивилися на нього.

Тоді Боб почав уважно вивчати поверхню парти й нарешті неохоче пояснив:

— А як я можу сам собі відповідати, коли в класі немає дзеркала?

Розділ 13

УГОДА

— Мій юний друже, — якось сказав мені Невидимка, — я помічаю, що останніми днями ти дуже чимось засмучений. Може, ти наковтався інфекційних мікробів? О! Це було б зле…

Я відповів:

— Ні, я не захворів.

Невидимці добре. Він усе помічає. Від нього нічого неможливо приховати. Ось я намагався нічим не зрадити себе і не виказати своє горе, а він таки помітив!

— Ах! — занепокоївся Невидимка. — Невже зняли наші портрети з шкільної Дошки пошани? О, яке лихо! Ах і ще раз ах!

Я заспокоїв його:

— Ні, портрети ще висять.

— Отакої! — здивовано вигукнув Невидимка. — Але тоді тобі нема чого журитися. Чому ж ти сумуєш?

Я вирішив усе чесно розповісти Невидимці, анітрохи не пом’якшуючи суворої правди. Недарма ж люди кажуть, що горе, поділене на двох, — уже півгоря. Жаль, що в мене живе тільки один Невидимка. Якби у мене жило десять Невидимок, я б і горя не мав, бо поділив би його на десятьох.

І от я поділився своїм лихом:

— Як же мені не сумувати, коли я — брехун...

— Ой! — простогнала уся кімната. — Невже ти передчасно відкрив мою таємницю? А я так покладався на твоє слово... Ой і ай-яй-яй!

"Ех, краще б я мовчав, — подумав я, — бо тепер мій друг Невидимка підозрює мене у чорній зраді". І щоб не втратити його дружби, я негайно почав розвіювати усі підозри.

— Ну, що ви! — сказав я. — Навіть коли б мене різали на дрібні шматки, я б не відкрив таємниці.

— Що ж сталося? — запитав Невидимка.

Я відповів:

— Та нічого. Просто хлопці попросили мене розповісти, як я став відмінником.

— А ти їм що?

— А я їм набрехав, ніби, готуючи уроки, сідаю перед дзеркалом, сам себе запитую і сам собі відповідаю. Перед усією ланкою безсоромно брехав! І, головне, до того знахабнів, що навіть не червонів, а ще обурювався… Тепер мої друзі сидять перед дзеркалами і, як папуги, самі себе запитують і самі собі відповідають.

— Який жах! — співчутливо мовив Невидимка. — Але чому ж ти, мій юний друже, не попередив мене про цю несподівану небезпеку? Одна голова — добре, а дві — краще.

Я пояснив:

— А навіщо хвилювати вас? Та й небезпеки ніякої не було, бо я добре вмію тримати язик за зубами.

— А твої товариші вміють тримати язик за зубами? — раптом поцікавився Невидимка.

— Могила! — запевнив я.

А Невидимка діловито мовив:

— Одної могили мало. А чи вміють вони мовчати, як безнадійні двієчники на уроках?

— Ще б пак! — жваво ствердив я. — От хоч би Боб Скорик. Іноді його викличуть відповідати, то з нього й лещатами слова не витягнеш!

Але ця звістка засмутила Невидимку.

— Ай-яй-яй! — скрушно промовив він. — Я думав, твої друзі добре вчаться, а вони, виявляється, неуки. Пригадую, колись і я був таким бовдуром…

— Ви були зовсім не таким бовдуром, — гаряче заперечив я. — У мене дуже хороші друзі. Тільки вони трошки неорганізовані. І ще дуже люблять кіно.

Отак заспокоював я Невидимку, а він зовсім зажурився.

— Шкода і жаль! — з неприхованим сумом сказав він. — А я вже думав було укласти з твоїми товаришами угоду, щоб ви усією ланкою навчали мене уму-розуму. Це було б чудово! Але чого вони навчать, коли їм кіно дорожче, ніж інтереси всього людства? Ах, це ще одне розчарування… Хай тоді вчать уроки, як папуги!

Ця одверта зневага до моїх вірних друзів мені страшенно не сподобалася. Хіба можна так казати про людей, яких у вічі не бачив і зовсім не знаєш?

Мої друзі — вольові, хоробрі, винахідливі і наполегливі хлопці. Хіба не Сашко перший закликав нас не залишатися на другий рік? Хіба не Боб героїчно намагався поєднати успішне навчання з успішним відпочинком? А Юрко Бублик? Хіба не він задля великої мети на все життя зрікся морозива? А Лесик, який сам себе добровільно списав з піратського корабля, щоб пересісти на корабель космічний? І взагалі, хіба не ми твердо поклали присвятити усе наше життя дослідженню найближчих планет Сонячної системи?

І я у вічі сказав Невидимці:

— Хоч ви, Невидимко, мені і друг, але ви помиляєтеся! Мої друзі не бовдури і не папуги. Що з того, що зараз вони не відмінники? А хіба я був відмінником, коли ви вперше з’явилися в нашій хаті? Хіба я не мав тоді дві трійки і одну четвірку, гіршу за двійку?..

Я до того запалився, що ладен був тієї миті навіки посваритися з Невидимкою. Та вчасно схаменувся і замовк, похмуро втупившись у підлогу.

Але цієї миті Невидимка захоплено вигукнув:

— Мій юний друже, я не помилився в тобі! Вибач мені цю маленьку перевірку. Я радий за тебе! Той, хто зрадив би своїх друзів, рано чи пізно зрадив би й мене. Але тепер я вірю тобі більше, ніж будь-коли раніше! Мене дуже втішило те, що ти цілком довіряєш своїм товаришам, але й словом не обмовився про таємницю.

— А чого ж?.. — озвався я.

— Нині вже немає потреби критися. Ти довіряєш своїм друзям, а я вірю тобі. Значить, я теж можу на них цілком покластися. Отже, клич хлопців до нас!

Розділ 14

ДЕНЬ ТАЄМНИЦЬ

Того дня я летів у школу, мов на крилах.

Все на світі подобалося мені. І рипучий сніг під ногами, і холодне сонце у сивому від морозу небі, і вгодовані горобці, які склювали у нас на

балконі двісті грамів вершкового масла. Подобалися остогидлі вітаміни і навіть риб’ячий жир.

Якби цього пречудового дня я зустрів Зіну Галаган, я б з нею привітався.

Я сказав би їй:

— Салют причепам! Ну що, мир?

А Зіна тільки вражено кліпала б очима.

Але я зустрів не Зіну, а Лесика.

— Салют, Лесику! — сказав я і хвацько турнув його плечем у сніг.

Лесик, наче іван-покиван, скочив на ноги і закричав:

— Ти що, здурів? Який тебе гедзь укусив?

— Ніякий! — відповів я. — Хіба ти не знаєш, що взимку гедзів немає? І взагалі, Лесику, — таємниче додав я, — ти багато чого не знаєш.

Лесик підозріло глянув на мене й запитав:

— Слухай, а ти не того?

І покрутив пальцем біля лоба.

— Сам ти божевільний, якщо не хочеш послухати найдивовижнішу таємницю. Це така таємниця, що пальчики оближеш! За таку таємницю я б навіть з Зінкою привітався!

Лесикові очі спалахнули жовтим вогнем, як у голодного кота біля вітрини бакалійної крамниці.

— Таємницю?! — збуджено прошепотів він, озираючись на всі боки. А коли переконався, що нас ніхто не підслухує, запитав: — Яку?

Я вже відкрив був рота, як раптом відчув, що мені зовсім не хочеться отак відразу викласти таємницю. Коли я мусив тримати язик за зубами, я мучився і страждав, бо таємниця так і крутилася на самому кінчику язика. А тепер, коли я маю повну змогу про все розповісти, вона собі тихенько принишкла. І я закрив рота.

— Ну? — підганяв мене Лесик. — Кажи, поки нікого нема.

Тоді я подумав, що поспішати мені, власне, нікуди. У мене не горить! Хай Лесик теж трохи помучиться і трохи постраждає. Від цікавості ще ніхто не вмирав.

— Давай домовимося, — сказав я. — Якщо ти з трьох разів не відгадаєш, я відкрию таємницю після уроків.

— Гаразд! — погодився Лесик і зморщив лоба.

— Тільки зважж, — застеріг я, — що це перший сорт таємниця. Такої у нас ще ніколи не було.

— Чекай, чекай, — пообіцяв Лесик, — я зараз...

Він на мить замислився.

— Ага, вже знаю! Я, між іншим, давно помітив це. Ще тоді помітив, коли усю нашу вулицю розкопали і раптом кинули напризволяще. Я так і

думав, що тут є якийсь надзвичайний секрет. Щось, видно, відкопали. Невже знайшли кістяк мамонта?

Це було непогане припущення. У Лесика голова таки варить. Та Лесик недооцінив учених. Коли вони ведуть розкопки, їх ніхто не одірве від роботи.

— Ні, не відгадав, — сказав я. — До того ж, якби на нашій вулиці знайшли хоч кісточку мамонта, про це негайно написали б у газеті і повідомили по радіо. А яка б це була таємниця?

— Правильно, — змушений був погодитися Лесик. — Як це я не подумав?

— Ти уяви щось зовсім неймовірне, — порадив я.

Тепер Лесик замислився аж на три хвилини, і ми мовчки йшли до школи.

— Хто його знає? — нарешті, вагаючись, мовив він. — Може, ти впіймав шпигуна?

Це було справді неймовірне припущення. Шпигунів я, крім як у кіно, ніде в житті не бачив. Я зрозумів, що завів Лесика на хибний шлях.

— Знову не відгадав, — сказав я. — Але не журись, — підбадьорив його. — У тебе ще є шанси. Тільки попереджаю, що ця таємниця не пригодницька, а фантастична.

— Що ж ти мені зразу не сказав? — обурено вигукнув Лесик. — Я тобі вже б сотню таємниць відгадав!

І справді, він дуже легко придумав фантастичну таємницю.

— Твій батько виграв на лотерейний квиток "Москвича"!

А я втретє засмутив його:

— Ні, не відгадав. Але не журись: навіть з трьох тисяч разів ти б її не відгадав. Навіть якби цілий день відгадували її усією ланкою, все одно нізащо не відгадали б!

— Невже ти мені нічого не скажеш? — докірливо мовив Лесик. — А ще друг!

— Ми ж домовились, — нагадав я. — Після уроків розповім.

Але ці слова Лесика допекли.

— Потрібні мені твої таємниці! — мовив він. — Пхе! До кінця уроків ми з хлопцями самі відгадаємо.

— Ну й відгадуйте! — теж розсердився я, бо саме цієї миті мені закортіло все йому розповісти. І я б все йому виклав, якби він не почав мене лаяти. Отак все у мене чомусь виходить навпаки.

"Коли такі розумні, хай відгадують самі, — зловтішне подумав я. — Хай мучаться і страждають. Зрештою, я теж страждав! Все одно не відгадають і після уроків прибіжать до мене. А я тим часом подивлюся, чи є у них фантазія". Отак розмовляючи, навіть не помітили, як прийшли до школи. Лесик одразу зібрав хлопців у куток, і вони почали шепотітися, Я прекрасно знав, про що вони шепочуться.

Лесик, певно, сказав:

— Толя хвалиться, ніби у нього є неймовірна таємниця. І ще каже, ніби ми її нізащо не відгадаємо.

— Пихи у нього багато! — сказав Боб.

А Юрко запитав:

— І звідки він бере таємниці?

А Сашко сказав:

— Треба його перевиховати. Відгадаємо таємницю, і все! Хай знає, що уся сила в колективі.

Можливо, вони не зовсім так домовлялися. Я ж не чув їхньої розмови. Та коли почався урок, всі вони почали відгадувати мою таємницю. Сидять такі задумливі-презадумливі, розумні-перерозумні, хоч картину малюй "Відмінники наполегливо оволодівають знаннями". Сидять вони і пишуть мені записки з відгадками. За день у мене зібралося тих записок повний портфель. І зараз я їхні деякі відгадки перепишу:

"Побачив на снігу сліди снігової людини. Юр.".

"Дістав довідку про звільнення з уроків на цілий тиждень. С.".

"Виміняв на товкучці за кишеньковий ліхтар уламок Тунгуського метеорита. Б.".

"Був на кіностудії на перегляді кінокомедії Чарлі Чапліна. С.".

"Поздоровкався на вулиці з космонавтом Павлом Поповичем. Юр.".

"Не спав уночі і бачив повне затемнення Місяця. С.".

"Невже вліпив Зінці у щоденник одиницю? Л.".

"Навчився стояти на голові. Б.".

"Викопав підземний хід від дому до школи. Юр.".

Але в останні хвилини останнього уроку Лесик випередив усіх, бо він вигадав найбезглуздіше:

"Закохався у Зіну. От! Хто сьогодні хотів з нею здоровкатися? Л.".

Тепер ви самі переконалися, що хлопці нічого не відгадали. Вони й близько не ходили коло справжньої таємниці. Тому після уроків вони почекали, поки я одягнуся, і разом зі мною вийшли зі школи.

— Ну, кажи, — похмуро нагадав мені Лесик. — Уроки закінчилися.

Я таємниче, змовницьки прошепотів:

— Вмієте тримати язик за зубами?

— Могила! — ледь чутно відповіли хлопці.

Я озирнувся. Крім нас, нікого на вулиці не було.

Тоді я урочисто повідомив:

— Так-от: У МЕНЕ ЖИВЕ НЕВИДИМКА!!!

Розділ 15

КОЛЕГИ

Не розповідатиму, що було одразу. Про це ви самі можете здогадатися. Розповім, що було далі.

Наступного дня Лесик, Сашко, Юрко і Боб точно о дев’ятій годині ранку прийшли до мене. Вони були насторожені і з подивом озиралися на всі боки, наче ніколи в житті не заходили до мене.

Невидимка мовчав. Очевидно, він нишком стежив за хлопцями.

— Роздягайтеся і сідайте, — наказав друзям я. — Зараз я буду знайомити вас з Невидимкою.

Хлопці слухняно роздяглися, акуратно повісили свої пальта і тихенько посідали.

Я сказав, звертаючись у простір:

— Товаришу Невидимко, дозвольте познайомити вас із моїми друзями. Оце Лесик Баглій…

Тієї ж миті Лесик скочив на ноги. На його обличчі блукала розгублена усмішка, очі блищали, а вуха навіть почервоніли.

Він непевно простяг перед собою руку і раптом зніяковіло опустив її і засунув у кишеню.

— Оце наш ланковий Сашко Усенко, отой у светрі — Юрко Бублик, а це — Боб Скорик.

Я замовк.

І тут заговорив Невидимка. Хоч хлопці до цього приготувалися, але все одно здригнулися. Справді, це просто моторошно — слухати голос із повітря. А що з ними було б, якби вони знайомилися з Невидимкою без усякої підготовки, як це колись довелося мені? Перелякалися б на смерть!

А Невидимка говорив притишеним голосом, щоб хлопці швидше до нього звикли.

— Мої юні друзі! — говорив він. — Я дуже радий, що познайомився з вами. Вибачте, що я не потиснув вам руки. Але, на мій погляд, потискувати руки — віджилий і антисанітарний звичай.

Хлопці вже насмілювалися посміхатися і схвально хитати головами. А Боб наважився навіть підтакувати.

— У наш час, — вів далі Невидимка, — коли над планетою лютують азіатський, іспанський, хвильовий і безтемпературний грипи, потискувати руки — це злочинно допомагати таємничим ворогам людства, інфекційним вірусам. Я, наприклад, ніколи не потискую ніяких рук і взагалі не дозволяю нікому до себе торкатися. Запитайте про це хоча б нашого спільного друга Толю Сливку!

Хлопці палко запевнили Невидимку, що віднині самі ніколи і нікому не потискуватимуть рук, а до самого Невидимки не доторкнуться навіть мізинцем.

— От і домовилися! — схвально сказав Невидимка. — А тепер, з вашого дозволу, мої юні друзі, перейдемо до приємніших справ.

Юні друзі одностайно дозволили.

— Колеги! — мовив він. — Всі ми, як один, навчаємося у шостому класі. Згодом, озброєні знаннями, ми полетимо на Марс, на Венеру, розкриємо таємниці земного тяжіння і магнетизму, знайдемо антиречовину і пошлемо аж на Магелланову Хмару сигнали космічним братам по розуму. Але, щоб здійснити ці фантастичні завдання, які ще більше звеличать людську думку, нам, школярам, треба вчитися, вчитися і ще раз вчитися! Вперто і наполегливо! Вперед, до світла, до нових знань! Один за всіх, всі за одного!

— Ура! — закричали ми.

— Але, перш ніж почати наші заняття, я хотів би з’ясувати одне організаційне питання. Я не маю жодних сумнівів, що ви вже все продумали. Хіба не так?

— Так! — хором підтвердили ми.

— Тоді розкажіть мені, що ви надумали, — попросив Невидимка.

Ми перезирнулися, щоб вирішити, кому розповідати. Хлопці підштовхнули мене під боки, мовчки довіряючи мені цю високу честь.

Я сказав:

— Ми думаємо, що найкраще навчатися за круговою системою. Сьогодні викладає уроки один, завтра другий, післязавтра третій. Вчора ми провели жеребкування. Пощастило Юркові Бублику. Він перший почне наші колективні уроки. Завтра буду розповідати я, післязавтра — Лесик, потім Сашко і аж тоді Боб. А потім почнемо спочатку.

Невидимці, певно, наша система не сподобалася. Він із сумнівом запитав:

— А чи досконала ця система? На мій погляд, вона навіть у футболі має свої вади. Одні команди грають, падають з ніг, а інші в цей час нічого не роблять, хоч би як їм хотілося грати. Щоб добре вчитися, треба обов’язково готувати уроки кожного дня. Та краще давайте одразу цю систему перевіримо. Проведемо маленький дослід. — І тут Невидимка зненацька звернувся до Боба: — Бобе, які у нас сьогодні домашні завдання?

Боба підкинуло, наче вдарило електричним струмом. Він спочатку позеленів, як живий рак, а потім почервонів, як зварений. Він мовчав. Нарешті, ховаючи від сорому очі, пробелькотів:

— Таж сьогодні не моя черга… Я думав, буду слухати Юрка і вивчу всі уроки…

— От бачите! — докірливо похитав невидимою головою Невидимка. — Виходить, Боб розуміє закон "один за всіх, всі за одного" не так, як усі. Він думає, що всі ми будемо вчитися за нього, а він за нас всіх буде відпочивати. Що нам з ним робити?

Боб знав, що ми з ним зробимо. Він здогадувався, що ми зробимо з нього відбивну котлету. Отак зганьбити наш дружний і згуртований колектив!

Боб, мало не плачучи, почав канючити:

— Я більше не буду!

Якби не Невидимка, Бобові було б непереливки. Але Невидимка сказав:

— На перший раз ми тебе, Бобе, візьмемо на поруки. Але щоб цей перший раз був і останнім!

— Слово честі! Чесне піонерське! — дав слово нещасний, безсоромний ледар.

А Невидимка мовив, наче нічого не сталося:

— Наш юний друг Боб Скорик яскраво довів, що кругова система нічого не варта. Особисто я прихильник іншої системи. Хочете знати

якої? Олімпійської! Тільки-но хтось із вас, розповідаючи урок, припуститься хоч дрібної помилки, він втратить право розповідати його далі. Естафету перехопить інший. А всі ми будемо змагатися за бездоганну і безпомилкову розповідь. За кожну помилку нараховуватимемо очко. Хто набере найменше очок, той переможець. Ну, як?

Ух, здорово придумав!

От тепер таки доведеться вчити по-справжньому. Хлопці ж слухатимуть, як радіолокатори. Тож хіба я, найдавніший друг Невидимки і єдиний у ланці відмінник, можу осоромитися?

А Невидимка наче підслухав мої думки і сказав:

— Ану, Толю, починай! Покажи вищий клас.

Розділ 16

"РАКЕТА"

Хоч як дивно, а мені про Невидимку писати набагато легше, ніж, скажімо, про Лесика. Здавалося б, має бути навпаки. Невидимку не видно, ніколи не відомо, що він робить. Він не їсть, не п’є. А Лесика видно, як на долоні. Про нього можна написати все. Наприклад, можна написати, якщо це когось цікавить, що на зріст Лесик — 1 метр 42 сантиметри, вага — 39 з половиною кілограмів. Волосся у нього сіре, а очі карі. Влітку він носить на босу ногу баскетбольні кеди, а взимку надіває дві пари шкарпеток і товсті лижні черевики. А що Лесик любить? І це знаю. Любить Лесик морозиво, таємниці і чорні сорочки, бо вони мають чудову властивість ніколи не бруднитися.

А що можна розповісти про Невидимку? Нічого. Який він на зріст? Яка у нього вага? Які очі? Нічого не відомо. На те він і Невидимка.

А писати про нього легше!

Чому?

А тому, що точно відомо, чого прагне Невидимка. Він хоче відновити свої колишні знання, щоб ощасливити людей геніальними винаходами. Ясно і зрозуміло. А чого хоче Лесик? Іноді це для нього самого таємниця. Звідки ж мені знати?

Нам і на думку не спадало, що Лесик замислив ощасливити Невидимку. Правда, ми бачили, що ходить він заклопотаний, насуплений і небалакучий.

Якби це було раніше, то ця Лесикова надмірна задумливість неодмінно привернула б мою увагу. Я б одразу здогадався, що тут криється якась таємниця. Але з появою Невидимки усі таємниці стали блідими і малопомітними, як Місяць вдень при сонячному сяйві.

Що мене найбільше тоді цікавило — це успіхи нашої ланки. Вони були блискучі. Певно, Зіна, коли ми одержували четвірки і п’ятірки, скреготала зубами від безсилої люти. А вчилися ми все краще і краще, бо ревно слідкували один за одним і старанно рахували помилки. Лише Боб зрідка ще примудрявся Зіні на радість одержувати трійки.

Але Невидимка запевняв, що це тимчасові прояви Бобового ганебного минулого.

Та над усе мене в цей час нервував Сашко. Вже через три тижні, відколи знайомилися з Невидимкою, у нього залишилися невиправленими четвірки лише з двох предметів. Це мене дуже непокоїло.

Якось я його навіть суворо попередив:

— Ти що ж це робиш? Хочеш, щоб твій портрет повісили замість портрета Невидимки? Людство тобі цього ніколи не подарує!

Сашко відповів:

— Вигадки! Я ж навмисне і не виправляю ці четвірки. Якби я захотів, я б давно їх виправив.

І треба сказати, що на уроках з обох предметів — алгебри та геометрії — Сашко працював добре. Точно на четвірку. Вчитель математики нічого такого не помічав. Я теж, хоч як придивлявся. До того у Сашка все виходило природно. Він був би великий актор!

Але повернуся до нашої розмови.

Як потім виявилося, саме у ці дні Лесик обміркував свій задум.

Цей задум уперше з’явився в Лесика того дня, коли Невидимка якраз розповідав нам про геніальні винаходи.

Як зараз пам’ятаю його розповідь.

— Мої юні друзі, — говорив Невидимка, — неукам здається, що геніальні відкриття — це випадковість. Подивився Ломоносов крізь затемнене скельце і побачив: ага, є на Венері атмосфера! Сів Левер’є за стіл — і знайшов на кінчику пера планету, а Галле подивився в телескоп на вказану точку неба і побачив її. Восьму планету — Нептун! Впало з дерева яблуко, Ньютон задумався і відкрив закон всесвітнього тяжіння. "Випадковість! — кажуть неуки. — Якби на нашу голову впало яблуко, ми б теж відкрили!" Але хіба раніше не падали яблука? Скільки їх падало? Мільйони, мільярди! Ні, це не випадковість! Це дивовижне вміння мислити, бачити у буденному, звичайному незвичайне. Звичайне і незвичайне лежать поряд, треба тільки побачити їх. Але оце "тільки" вимагає років напруженої розумової праці. А незвичайне, коли його

помічають, коли його осмислюють, перевертає світ. Невідомий геній тисячі років тому винайшов перше колесо, а ми досі бачимо світ на колесах! Мої юні друзі, вчіться дивитися навколо себе, вчіться бачити у звичайному незвичайне, і тоді може статися найдивніше диво — ви побачите незвичайне, на яке до вас дивилися всі, але не помічав ніхто!

Саме тієї миті у Лесиковій голові народилася пречудова думка. Він аж солодко замружився.

Та Лесик не з тих людей, які плещуть язиками, коли ще нічого не обміркували. Ні, Лесик мовчав, бо ще не надумав, як свій задум здійснити. І минуло чимало часу, поки він надумав.

Одного дня, це було за п’ятнадцять днів до закінчення третьої чверті, він нам повідомив:

— У мене є таємниця. Якщо хочете, відгадуйте її до кінця уроків. Нізащо не відгадаєте.

Але ми вирішили не відгадувати. Навіщо даремно сушити голову? Краще набратися терпіння і чекати кінця уроків.

А після уроків Лесик надувся, як павич, і сказав:

— Я придумав сюрприз. Хочете побачити Невидимку?

— Питаєш! — озвався Юрко Бублик. — Але як його побачити, коли він невидимий?

Лесик загадково посміхнувся.

— Спочатку, — мовив він, — треба побачити у звичайному незвичайне, а тоді можна побачити навіть Невидимку. Більше того — сфотографуватися з ним.

Одверто кажучи, я слухав Лесика з цілковитою недовірою. Певно, розігрує. Це ж спробуй винайти, як Невидимку перетворити у видиму людину!

І я насмішкувато запитав:

— Значить, ти берешся зробити невидиме видимим, небачене баченим? Оце сюрприз! Справді — небачений.

Лесик теж насмішкувато відповів:

— Для тебе — це геніальний винахід, а для мене — дуже просте діло. Щоб зробити невидиме видимим, слід невидиме пофарбувати. Докумекали?

Ці слова пролунали, як вибух. Так! Просто і геніально!

У Лесика голова таки варить.

— Здорово! — похвалив його Сашко. — Законно придумав! Молодець! От утяв!

— Авжеж, здорово, — сказав я, скривившись, — от тільки чи погодиться Невидимка фарбуватися?

Лесик спокійно відповів:

— А ми його й питати не будемо. Який же це сюрприз, коли він про все знатиме заздалегідь?

— А ти забув, що ми дали йому слово навіть не торкатися до нього?

— А нам і не треба торкатися. Я все обміркував!

— Цікаво, дуже цікаво! — учепився за це я. — А як же ти пофарбуєш, не торкаючись?!

Лесик тільки посміхнувся.

— А ти подумай, — запропонував він. — Може, з трьох разів відгадаєш.

Я подумав, але нічого путнього на думку не спало.

— Здаюся! — мужньо визнав я свою поразку.

Лесик велично поляскав мене по плечу.

— А тепер слухай відповідь на своє запитання: незвичайне я помітив у звичайнісінькому предметі. Ви його бачили мільйон разів. Він і пофарбує Невидимку, не торкаючись до нього. Це — "Ракета".

— Яка ще ракета? — здивувався Боб.

Тепер Лесик його велично поляскав по плечу:

— Пилосос "Ракета". А пилосос — це вам і пульверизатор. Я про це вичитав в інструкції. "Ракетою" можна фарбувати стіни, стелю, підлогу, стовбури дерев, паркани і огорожі, меблі і автомобілі. Чому ж не можна пофарбувати Невидимку?

Розділ 17

КАТАСТРОФА

Того ж вечора ми продумали все до дрібниць.

Пилосос "Ракета" є у мене. Фарба є у Боба. У них недавно ремонтували квартиру, і залишилося півкіло жовтої фарби. Боб принесе відро розчиненої фарби, і Юрко на кухні нишком підготує "Ракету" до запуску. А в цей час Лесик відволікатиме Невидимку розмовами про погоду. Сашко принесе з дому батьків фотоапарат, щоб потім зробити груповий знімок "Невидимка і його друзі"

Найважливіше завдання поклали на мене, бо я хазяїн квартири. Коли Юрко непомітно занесе "Ракету" до кімнати і ввімкне шнур у розетку, я вигукну улюблене слово Невидимки: "Еврика!" Це буде сигнал. Хлопці вискочать з кімнати, щоб я їх випадково не пофарбував, і з усієї сили триматимуть вхідні двері. Двері обов’язково слід тримати, бо одразу Невидимка може не зрозуміти сюрпризу і з переляку втече на волю.

От тільки колір фарби... Раптом Невидимці не сподобається жовтий колір? Може, йому більше до смаку зелений чи фіолетовий?

Та Лесик сказав:

— Ну, якщо йому не сподобається, він залізе у ванну, помиється і знову стане невидимим. От і все.

Нарешті настав історичний день. Я не перебільшую. То був справді історичний день, бо саме того дня, власне, закінчилася ця історія.

Боб не підвів. Останнім часом Боб дуже перевиховався. Він приніс повне відро розчиненої фарби. Сашко теж не забув принести заряджений фотоапарат і ще дві котушки запасної плівки. Юрко негайно зачинився у кухні і почав готувати "Ракету" до старту.

Лесик, як ми і домовилися, відволікав увагу Невидимки розмовами про погоду. Він ще звечора напам’ять вивчив прогноз.

— За даними Київського бюро погоди, — неквапливо говорив він, — завтра, тобто сьогодні, по Києву передбачається хмарна погода, без істотних опадів, вночі та вранці слабка ожеледь. Вітер південно-східний, помірний.

— Оце так! — вражено мовив Невидимка, бо на небі не було ані хмаринки і весело гріло сонечко. — Чудеса та й годі!

— Температура вночі, — вперто відволікав його увагу Лесик, — нуль — два градуси морозу, вдень один — два градуси тепла.

— Іде весна, — сказав Невидимка.

— Ще не скрізь весна, — уточнив Лесик. — Вчора о дев’ятій ранку в Нар’ян-Марі було сімнадцять градусів морозу, в Архангельську — п’ятнадцять, у Мурманську — десять, у Москві — три. От на півдні — справжня весна. У Ялті п’ять градусів тепла, в Сочі — дев’ять, у Сухумі — чотирнадцять. А в Ашхабаді — аж двадцять три градуси.

Цієї миті Юрко заніс до кімнати "Ракету" і ввімкнув шнур у розетку. Та зроблено це було до того незграбно, що тільки сліпий не помітив би наших приготувань. На щастя, Невидимка нічого не помічав, але він міг помітити щосекунди. Лесик засичав, мов сало на розжареній сковороді. Але тут я не розгубився.

— Еврика! — вигукнув я і схопив пилосос.

Хлопці вилетіли, наче їх вітром здуло.

Тієї ж миті я рішуче ввімкнув пилосос. Він надсадно заревів і вихлюпнув першу цівку жовто-брудної фарби. Потім на секунду

захлинувся, заклекотів, наче прочищав горлянку, і почав безперервно розбризкувати фарбу.

— Що ти робиш? — стривожено запитав Невидимка.

— Спокійно. Не хвилюйтеся, — відповів я, спрямовуючи шланг на всі боки. — Це сюрприз. Зараз я вас трошки пофарбую, і ми всі разом сфотографуємося на згадку.

— Негайно припини це хуліганство! — сердито закричав Невидимка.

Я завагався.

— Якщо вам не сподобається колір фарби, — ще раз спробував я заспокоїти Невидимку, — ви помиєтесь у ванні. От і все!

— Ой-ой-ой! — раптом закричав Невидимка, ніби його фарбували окропом.

Цієї миті грюкнули вхідні двері.

І тут Невидимка замовк. Я вжахано відчув, що сталася якась страшна катастрофа. Невідомо звідки, але я твердо знав, що Невидимки у кімнаті вже нема. Він зник.

Випарувався.

Розтанув.

— Невидимко, де ви? — у розпачі покликав я.

Тишу порушувало тільки зловісне ревище пилососа.

Я очманіло стояв серед кімнати у жовтій калюжі і все ще тримав уже непотрібний шланг пилососа.

"Все пропало, — у відчаї подумав я. — А хто у цьому винен? Лесик винен! Це він з його дурною вигадкою занапастив єдиного у світі Невидимку. Де зараз Невидимка? Невже мерзне на морозі? Знову схопить нежить і почне чхати. Ну, зачекай, Лесику! Ми тобі пику пофарбуємо! Без усякого пилососа пофарбуємо!"

Але тут сталося ще одне страшне лихо. Я почув у коридорі злякані вигуки, а потім у кімнаті з’явився мій батько. А перед собою він гнав гурт полонених — усю мою ланку. Лише мене серед полонених не було. Я і так був тут.

— Так! — грізно сказав батько. — Що це за іграшки? Ви у мене ще дограєтеся!

Він рвучко видер шнур з розетки.

— Що ви тут робили? — запитав він, обводячи гнівним поглядом кімнату.

Батько витер газетою стілець, сів і запалив сигарету.

— Кому спала на думку ця безглузда ідея? — запитав він.

Я глянув на Лесика і побачив, що він вагається, — признаватися йому чи ні.

Нарешті він сказав:

— Мені…

— Ясно, — сказав батько і суворо запитав: — А навіщо ви все це зробили?

Я відчув, що, коли мовчатиму, батько негайно піде купувати ремінь. І, певно, купить найбільший. От я й вирішив, що краще розповісти йому все. Однаково Невидимка безслідно зник, бо його сліди, безумовно, змила фарба. Навіщо ж тепер ховати таємницю?

І я розповів батькові все. Як у нас вдома вперше з’явився Невидимка. Як він чхав і відмовлявся від ліків. Розповів про загибель його лабораторії та втрату енциклопедичних знань. Розповів, як я Невидимку вчив, щоб поновити його знання, і як потім ми його вчили усією ланкою. А потім розповів, як ми вирішили сфотографуватися з Невидимкою на згадку.

Батько слухав з такою цікавістю — аж забув, що у нього досі нема ременя на мене. І головне, він повірив кожному моєму слову.

— Так! — сказав він. — Я тобі, Только, вірю! Тепер я розумію, хто шугонув повз мене, коли я відчинив двері. Це був Невидимка! А я спочатку подумав, що це протяг…

Ми полегшено зітхнули.

Але тут він трохи засмутив нас.

— Ех, ви! — з докором сказав він. — Фарбувати Невидимку — це була безглузда вигадка. Хіба хто з вас погодився б, щоб його фарбували з пульверизатора? Ех, нетямущі у вас голови. Якщо ви вирішили сфотографуватися разом з Невидимкою, треба було робити це простіше.

— Як це — простіше? — запитав Лесик. Він уже заспокоївся і знову знахабнів.

Батько відповів:

— А так. Вам треба було щільно завісити вікна ковдрами, щоб у квартирі стало темно, хоч в око стрель. Тоді ви всі поробилися б невидимими. От у цілковитій темряві вам і слід було фотографуватися.

— Але ж тоді, — зауважив Сашко, — на плівці нічого не було б видно.

— Було б! — запевнив батько. — Все було б видно, якби ви дотямили, що в темряві треба фотографуватися в інфрачервоних променях. Якби ви це зробили, фотокартки вийшли б чіткі, ніби їх робили вдень.

От коли я пожалкував, що не відкрив батькові таємницю раніше. Тепер у нас все було б гаразд.

Ми похнюпилися. А батько подивився на нас і почав заспокоювати.

— А ви, хлопці, не журіться. Невидимка не пропаде. У Києві тисячі шестикласників, і я певен, що кожен охоче навчатиме Невидимку, якщо він звернеться по допомогу.

Так, батько мав рацію. Ех, якби Невидимка вибачив нам і знову потоваришував з нами! Де він знайде собі кращих учителів?

Та батько не дав нам довго сумувати. Він сказав:

— Невидимка Невидимкою, а життя іде. Отже, продовжимо ваші заняття. Першим уроком сьогодні у нас буде урок праці. Тема: прибирання забрудненої кімнати. Бобе, набери у відро теплої води. Только, принеси ганчірки, ти знаєш, де вони. І дивіться, щоб все мені блищало!

Розділ 18

ОСТАННІЙ

Цей розділ — останній. І найкоротший. Бо мені вже майже нема про що писати.

Минуло чотири дні, і наш піонервожатий Іван Чепурний провів збори загону, щоб підбити підсумки третьої чверті, хоч до кінця її залишилося ще аж десять днів.

На зборах виявилося, що наша ланка має такі показники, яких ніяка інша ланка не має. А тут доречно пригадати, що наша ланка повністю не укомплектована і тому їй важче змагатися, ніж іншим ланкам. Це легко підрахувати навіть математично. Завдання для першокласників! Якщо в інших ланках один чоловік вчиться на трійки, то там лише одна десята трієчників. А якщо у нас хтось схопить трійку, то одразу виходить дві десятих або двадцять процентів від загальної кількості. Жах!

Але Іван, як завжди, правильно оцінив наші заслуги. Звертаючись до нас, він одверто сказав:

— Я навіть дивуюся, як це ви примудрилися? Другої такої ланки в усій школі нема. Хіба що у першоклашок. Але у них немає ланок, бо вони не піонери. Подумати тільки, всі як один навчаються на чотири і п’ять! До того ж у ланці аж двадцять процентів відмінників! Пишатися треба такими успіхами. Незаперечними!

Ми сиділи і законно пишалися. Раз треба, значить треба. Не будемо ж ми сперечатися з піонервожатим. Особливо пишався я. Адже двадцять процентів — це я.

— Ех, мені б ваші успіхи! — сказав Іван. А закінчив він свою промову так: — Словом, я хотів би послухати ланкового Усенка.

Тільки-но він це сказав, як з’ясувалося, що голова ради загону Віка Підопригора теж хоче послухати Сашка. І всім іншим одразу закортіло послухати його.

Та Сашко давно був готовий до виступу.

Він піднявся і всім нагадав давню умову:

— Три місяці тому ми домовилися, що яка ланка закінчить третю чверть з найкращими показниками, ту ланку назвуть іменем Юрія Гагаріна. Так-от я й питаю: хто переміг?

Як бачите, промова Сашка була коротка. І хоч він запитав, хто переміг, всім це було ясно без запитань.

— Треба голосувати! — вигукнув Боб. — А то буде пізно! — А щоб його правильно зрозуміли, уточнив: — І так вже засиділись.

Але голосувати нам не довелося, бо виступила Зіна Галаган.

Вона підступно запитала Боба:

— Бобе, якого числа Гагарін здійснив свій героїчний космічний рейс?

Запитала і хитро посміхається. Та цього разу вона схибила.

— 12 квітня… е-е… 1961 року, — досить впевнено відповів Боб і переможно додав: — Він піднявся з космодрому Байконур! Політ тривав 108 історичних хвилин!

Молодець Боб!

— Правильно, — понуро підтвердила Зіна. — От я і пропоную підбити підсумки змагання не сьогодні, а 12 квітня, у гагарінський день.

— Правильно, — погодився Іван. — Треба шанувати видатні дати.

Отак Зіна своїми хитрощами просто з рук вихопила у нас заслужену перемогу.

Але побачите, ніякі хитрощі їй не допоможуть!

Ну, от і все.

Далі я вже не писатиму. От коли ми полетимо на Марс і зустрінемося з марсіянами, я напишу ще одну правдиву історію.

А зараз — кінець.

ЗАМІСТЬ ПІСЛЯМОВИ — ЩЕ ОДНА ТАЄМНИЦЯ

Звичайно, про цю дивовижну історію я анічогісінько не знав, хоч Толя Сливка був моїм сусідом. Більше того, він частенько приходив до мене, брав купу пригодницьких книжок і ніколи їх не повертав. Оця його негативна риса мені надзвичайно подобалася. Якби не Толя Сливка, книжки давно заповнили б геть усю мою квартиру. Мені навіть спати було б ніде.

І от якось надвечір він зайшов до мене, тицьнув пальцем на порожні книжкові полиці і здивовано зауважив:

— Ого, скільки я у вас книжок узяв!

— Бери ще! — щиро запропонував я.

— Ех, а я жодної книжки не повернув! — раптом зажурився Толя. — Ех, вам же читати тепер нема чого!

Я злякався.

— Невже ти, Толю, хочеш повернути усі мої книжки?

— Ні, не хочу, — втішив мене Толя. — Але щоб ви не вмерли з нудьги, я дещо дам вам почитати. І знаєте що? Свій власний рукопис! Бачте, у мене довгий час жив справжній Невидимка… Що, цікаво? Отож!

Я з хвилюванням розгорнув Толин рукопис. Я читав його і дивувався. Дивувався і читав далі. Я ковтав сторінку за сторінкою і розпачливо хитав головою. Подумати тільки, отут за стіною мешкав єдиний у світі живий Невидимка, а я його так і не бачив! А коли я дізнався, що накоїв Лесик, я аж заскреготав зубами.

— Що ви зробили з Лесиком? — діловито запитав я. — Відбивну котлету?

— Нічого не зробили, — спокійно відповів Толя і розсудливо додав: — Адже кожен з нас міг додуматися пофарбувати Невидимку. Навіть Боб міг. То чому ж ми повинні робити саме з Лесика відбивну котлету?

— А й справді, — змушений був погодитися я.

А Толя згорнув свій рукопис і сказав:

— Ну, як, цікаво? Отож! Завтра я вам знову принесу цю історію. Начитаєтеся досхочу! А то, я бачу, читати вам зовсім нема чого…

А наступного дня я зустрівся на сходах з Толиним батьком.

— Добрий день, Миколо Степановичу, — привітався я.

— День добрий, Юрію Дмитровичу, — привітався він.

— А ви добре тоді повелися! — похвалив його я. — Мало хто з батьків подарував би синові пофарбовану кімнату.

— Яку пофарбовану кімнату? — вирячився на мене Микола Степанович.

— Як яку? — теж здивувався я. — Хіба ви забули, як Толя "Ракетою" фарбував Невидимку? Невже не пам’ятаєте?

— Якого це Невидимку? — остовпів Микола Степанович.

— Як якого? А отого, що довгий час мешкав у вас без прописки!

І тут несподівано Микола Степанович чомусь обурився:

— Ну, знаєте, Юрію Дмитровичу! Якби я вас не поважав... Звести на людину отакий наклеп! А я з вами ще у шахи грав!

— Але ж Толя усю цю історію описав!

— Він у мене ще попише!

І Микола Степанович грюкнув дверима, навіть не попрощавшись зі мною.

Одверто кажучи, я не годен був щось второпати. З одного боку, я беззастережно вірив Толі. Адже він описав свої стосунки З Невидимкою з такими подробицями, які переконали б найнедовірливішу людину, а з другого боку — оця загадкова поведінка Миколи Степановича.

Отак я сидів удома і сушив собі голову. Коли це заходить Толя. Я з приємністю спостеріг, що під пахвою він тримає рукопис.

Він похмуро тицьнув пальцем на порожні полиці для книжок і ще похмуріше зауважив:

— Ого, скільки я у вас книжок узяв! Повно місця! Знаєте що? Хай мій рукопис полежить на ваших полицях…

— Як?! — вражено спитав я. — Ти мені довіряєш свій унікальний скарб?

— Авжеж, — сумовито ствердив Толя. — Тато не хоче його й бачити…

— Але чому?

— Він вважає, ніби я його ганьблю перед сусідами. Ніби я звинуватив його у серйозному порушенні паспортного режиму… А ще він сказав, що у нього ременя на мене нема. Ех, ніколи не зрозумієш дорослих! І чому це немає окремої країни для дітей? Хоч би острів нам дали на Тихому океані…

Толя розпачливо махнув рукою і пішов.

А невдовзі до мене завітав Микола Степанович. З шахами!

— Зіграємо? — запитав він.

— Зіграємо! — зголосився я. Хоч яка нестримна у нього вдача, але з сусідами краще жити у злагоді.

А коли рахунок став мало не астрономічним — 45:45, Микола Степанович, ніби між іншим, докинув:

— Так-от про Невидимку… Цієї таємничої особи у нас ніколи не було, нема і вже не буде… Бачте, це Толя вигадав собі гру в Невидимку, щоб

йому легше було вчитися… Зробив собі з навчання іграшку! Цілу фантастичну повість написав! Несерйозно, знаєте…

Ця звістка мене так приголомшила, що рахунок негайно виріс до 46:45 на користь Миколи Степановича. Поки я здивовано кліпав очима, він поставив мені дитячий мат.

— Дозвольте з вами не погодитися, — чемно зазначив я. — Жив у вас Невидимка! І, знаєте, певно досі живе… — Микола Степанович втупився в мене, а я тим часом безкарно громив його королівський фланг. — У Толі є хороша мрія — полетіти на Марс, полетіти на інші планети. Вам шах!.. Він мріє про чудові винаходи, які служитимуть людям. Запевняю вас, Миколо Степановичу, живе у вас в хаті Невидимка, хороший і незрадливий друг вашого сина. Навіщо ж його виганяти? Знаєте, виховання — це вам не іграшки… Вам мат, шановний!

Микола Степанович подивився на дошку і погодився:

— Маєте рацію… Знаєте що, я, мабуть, заберу у вас рукописи, бо мій Только сидить там темний, як ніч…

Він підморгнув мені і додав:

— Хай живе Невидимка!

Ось яка дивовижна пригода сталась у нашому домі. Але у мене ще є до вас запитання. До хлопців і дівчат.

А чи не живе й у вас Невидимка?